

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest,
V., Személynők-utca 25. sz.
TELEFON: 95-28.

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.

FŐSZERKESZTŐ ÉS KIADÓ:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre... .. 20 korona
 Fél évre... .. 10 korona
 Negyed évre 5 korona

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Aranyos József és Arbeit Naftali.

Ezt a két nevet találtam egymás mellett a hatvanhatodik veszteséglajstromban. Ez a lajstrom egyrészt közös sir, amelybe eltemeti a hadvezetőség azokat, akik életüket adták a hazának a harmezőn — de egyszersmind a közös emléktábla is, ahol megörökítik a névtelen hősokeket, hogy azokat, akik idegen földön — idegen porba szállottak, de azokat is, akik sebesülve hozzánk visszakerülnek, megtalálhassuk. A hadvezetőség állítja össze ezt a lajstromot, tehát nincs tendenciája annak, hogy Aranyos József és Arbeit Naftali egybekeverültek. Összejöttek — a haláluk után a nagy papírsirban, mert ugyanazon felsőbb akaratnak engedelmesskedtek, ugyanazon célért küzdöttek és ugyanazon cél érdekében haltak hősi halált. Egybekeverültek, mert tagjaivá lettek annak a nagy családnak, amelylyé tágult, vagy amelylyé sűrűsödött ennek az országnak a lakossága akkor, amikor csodálatos megértéssel követte vezéreinek hívó szóját, hogy a jövő nemzedékek élete- és boldogulásáért odaadja a maga életét és boldogságát.

Nem tudom, melyik csataterén esett el Aranyos József, nem tudom, hol lehelte ki utolsó sóhaját Arbeit Naftali, csak annyit tudok, hogy a „Verlustliste“-ben egymás mellé kerültek. És ez a tény megrázta lelkemet. Milyen békésen megférnek egymás mellett Aranyos József és Arbeit Naftali! Nem mondja Aranyos József az Arbeit Naftalinak: Éredj innen, te gyáva zsidó! Hogy mersz te úgy meghalni, mint én, puskával a kezében. Nem mondta ezt Aranyos József és ha a sirban is esetleg melléje került Arbeit Naftali, türi maga mellett keresztény türelemmel, mert eljutottak ime oda, ahol a türelemnek nincsen felekezete, oda, ahol Aranyos Józsefnek nincsen több jussa, mint Arbeit Naftalinak.

Aranyos Józsefet és Arbeit Naftalit az a véletlen, hogy a haláluk után egymás mellé kerültek, nagyjelentőségű politikai mesterekké avatta. Nem szónokló politikussokká, akiknek a politika üzlet és akik üzérkedésüket elköpött, de kényszerárfolyammal forgalomba hozott szólamok mögé rej-

tik, nem olyan piaci politikusokká, akik naponként meghódítják a világot, mert a tömeg tapsol frázisaiknak, ugyanazon tömeg, amely épen úgy megtapsolja az ellenvéleményt is; hanem Aranyos József és Arbeit Naftali súlyos politikai argumentumokká lettek, amelyek ellen hiába ágaskodik a stréberség, hiába hazudik a gyűlölködés, hiába szórja koldustarisznyájából hazugságait az „államalkotó“ ficsurak politikája, amely görcsösen kapaszkodik a fajok eredendő bűnei avagy érényeiére alapított, de jól jövedelmező politikai rendszerhez. Aranyos József és Arbeit Naftali halálukban rácsafolnak arra a rendszerre, amely a paragrafusokban megadott egyenlőséggel szembe szokta helyezni a történelmi alapon szerzett, de „nemzeti“ joggá avatott egyenlőtlenséget.

A gigászi küzdelmek, ahol a magyar nemzet színe-virága küzd ma a nemzet lételeért, sorompóba hívták minden eleven erejét ennek a nemzetnek. Ennek a küzdelemnek tisztító tüzként kellene hatnia az elmékre. Nemcsak Európa hagyományos egyensúlyát kell hogy felforgassa ez a nagy erőpróba, hanem a multakból fennmaradt — hogy úgy mondjam — elvi kisérteteket is el kellene üznie a példátlan áldozatkészség, a gyönyörűséges egyértelműség ragyogó világosságánál.

De nem így történik. Aranyos József és Arbeit Naftali hiába ontják vérüket a nagy cél érdekében. Mert ha — ments Isten — Aranyos József és Arbeit Naftali megértik egymást a küzdelemben, megértik egymást a halál pillanatában, akkor az a bizonyos politikai irány, amelynek „hívei“ abból élnek és attól hiznak, hogy ezt a két szerény hőst a polgári életben majdan elválasszák a faji különbség alapján összetákolt előjogok és jól kamatozó előítéletek, — elveszítette létjogosultságát, akkor ezt az irányt minden épeszü embernek hahotával kell fogadnia, akkor Aranyos József kiebrudalja azt, aki bajtársát, Arbeit Naftalit bántani meri.

Ennek a szentségtörésnek nem szabad megtörtennie. Az okos hazafi kenyérről gondoskodik a háború után. Gondoskodik arról, hogy ott kezdhesse a háború után, ahol a háború előtt elhagyta.

Igy történik, hogy abból a nagy egyetértésből, mely egy nagy családdá tömörítette ezt a nemzetet, sűrűn hallik azoknak a vakkantása, akik *itt-hon* hőködnek és — jól érezvén magukat — keveselik azt a vért, melyet *mások* ő értők ontanak. Ne higgye senki, hogy ilyenek kevesen vannak. Ellenkezőleg, sokan vannak. Nem tudom, ki fizeti őket. De kétségtelenül jól fizethetik ezt az éktelen vakkantást. — Nem hihetem ugyanis, hogy egyébként volna bátorságuk ezeknek a meleg szobából vakkantóknak disharmóniát vinni abba a csodálatos harmóniába, melylyel a magyar nemzet az egész művelt világ becsülését vivta ki magának biztos zálogául annak, hogy szava, melyet annyszor félreértettek, a jövőben döntő súlylyal fog elhangzani akkor, amikor majdan ennek a monarchiának életébe vágó kérdések kerülnek eldöntés alá.

Szerencse, hogy ezek a vakkantások nem igen vétetnek észre azon a körön túl, amelyben az illetők élnek. Nem is azért foglalkozom velök, mintha nekik bármely fontosságot tulajdonítanék. De jó eleve rá kell mutatni arra, hogy ezek a kis játékok végképen megszűntek a kenyérkereset forrásai lenni. Nem beszélek hazafiatlanságról, bár valóságos hazaárulás, ha azok, akik sem vérbeli, sem anyagi áldozattal nem járulnak a mostani nagy erőpróhához, a jelen pillanatban gáncskodni merészkednek. Kár hazafiságot keresni ott, ahol a politikai lazzaronik „pumpolásairól” van szó. Kár hazafiságot keresni ott, ahol a nagy aggodás közepette, melylyel minden igaz ember kíséri az európai népek nagy mérkőzését, az önzés ilyen és hasonló izetlenségekre vetemedik. Akik békében vakkantásból éltek, ma sem tudnak méltóbb módon kenyeret találni.

A magyar nemzet életében eljött az a pillanat, amely őt az emberiség mindent átfogó szelleméhez közelebb hozta, mint bármikor ezeréves történetében. Aki ennek a pillanatnak heroikus voltát átérzi, nem foglalkozhatik kicsinyes vádaskodással. Az egér csak azzal tudja megtisztelni a biborpalástot, hogy megrágja — de azért mégis csak egér marad. Aki a magyar nemzetnek ebben a nagy idejében csak arra tud gondolni, hogy a nagy idők vihara elsöpörheti azokat a kis rágcsáló politikai állatkákat, amelyek közé eddig ő is tartozott — akárminő diszes állásban táplálkozott is a rágcsálásból — annak kell, hogy azon vegye észre magát, ha a milliók emberfeletti nagy munkája meg leszén téve, majd más ige után kell néznie. Az eddigit elhordta a nagy idők szele.

Forradalmat kell hogy idézzon elő a népek drámai mérkőzése. Befejeződött a történelmi fejlődés egy nagy korszaka és a háboru titáni műhelyében új jogok kovácsolódnak, diadalmas új osztályok fognak ebből a műhelyből kikerülni, amelyek

lefizették a nagy vérdíjat, hogy beléphessenek a teljes joguak sorába. A német nép vezérei megértették ennek a nagy időnek szárnycsattogását és eleve kijelentették, hogy a történelmileg szerzett jogok helyébe a vér árán szerzettek fognak lépni, ha a népek nagy forrongásának lezajlása után elkövetkezik a nagy elhelyezkedés. Milyen törpék azok a furcsa szentek, akik ma, amikor titánok küzdenek, a nyelvüket öltögetik — eddigi szokásuk szerint — a zsidókra. Szégyenlem magamat, hogy erről kellett írnom. A sors megérnünk engedte azt a nagy reménységet, melynek sorsa két világrész harcmezein dől el; megérnünk engedte, hogy egy új politikai, tehát erkölcsi világrend megszületésének legyünk féltő és reménykedő tanúi és akkor egy pár politikai szatócs hepp-heppkedése belenyavalyog a sors szavába. Két nagy nemzet lelke egybeforr, együtt éneklik nemzeti himnuszukat, amely minden reményüket, minden bizakodásukat tartalmazza és akkor belevegyül a hepp-hepp, a zikcene zakcene... Aki nem érzi ennek a megszágyenlítő voltát, annak hiába beszélek, annak hiába haltak meg Aranyos József és Arbeit Naitali sok ezredmagukkal...

Nem haltak meg hiába. Ez a reménységünk... nem fog hiába ontatni a tengernyi drága vér — ez a hitünk. A jövő rá fog cáfolni a szentségtörő vakkantókra, mert nem lesz többé szent, amit ők naiv hívőik előtt eddig annak hirdettek. Szent lesz az emberiség nagy és közös javai érdekében kifejtett *munka*. Az a hitünk, hogy egy pár politikai kísértet, amelylyel a politikai herék eddig ijesztgették — szép csengő eredménnyel — a népeket, örökre el fog tűnni e népek életéből.

Fleischmann Sándor dr.

Glosszák a hétről.

...

□ Magyarország legelőkelőbb katolikus hetilapjában olvasom ezt a mondatot (Knoblauch darabjával kapcsolatban):

— „Ez így nem megy tovább. Vagy rend lesz, vagy lesz olyan verekedés, ahol nem segít a kormányozható szabadgondolat. Ahol beszakad minden vízenyős koponya, amely nem bírja meg az igazságot, de kótyagosan vigyorog minden aljasságon, ami csak eltereli mesterkedéseiről a figyelmet. Letörjük az aljas portyázók guerilla-hadát, hogy zsebtolvajok módjára meg ne foszthassanak értékeinktől. És ha kell, hát kérlelhetetlen lesz a mérkőzés azon a régi magyar alapon, hogy: Eb ura fakó.”

Bravó! Tehát pogrom lesz. Azért lesz pogrom, mert egy színház előadott egy darabot. Ki fognak irtani bennünket s már a háboru alatt megmondják, hogy ki fognak irtani és pedig a Vigszínházból kifolyólag. Ezt sajnálom, mert egyik pesti színházért

sem szívesen halok meg, még akkor sem, ha muszáj. De viszont nem öröm élnem, mikor a legelőkelőbb katolikus hetilap annyira megfélemedezik magáról, hogy miután valósággal egy szemétládát ürit két hasábos kis cikk keretében a zsidók fejére (anélkül, hogy megnevezné őket), végül még pogromot is ígér nekünk. Na! „Céda rongynak kell lennie annak a közönségnek, amely a rothadásnak ezt a termését élvezni tudja.“ És mert élvezni tudta, érdemes rá, hogy meghaljon. Nemcsak ő, hanem én is, aki nem élveztem a rothadásnak ezt a termését, nem is óhajtom élvezni, de nem mert a rothadás termésének tartom, hanem egyszerűen, mert rossz szindarabnak. Egyebekben fentartom magamnak azt a jogot, hogy a rothadás termését élvezzem, ha éppen kedvem kekedik rá, s ha ezzel a törvény paragrafusaiba nem ütközöm. Egyáltalán: minden jogot fentartok magamnak, ha mégannyira pogrom lesz is, mert a jogaimról ráérek lemondani a pogrom után, amikor úgy sem kell lemondanom róluk, mert már elkobozták őket. A pogromért magáért pedig nem haragszom, mert ha „köröskörül vérbe, lángba borul az égája; sebesülteket szállító hosszú vonatok húzódnak a magyar városok felé s járványok kígyórája környékez bennünket“ — akkor ehhez még pogrom is tartozik. Oroszországban ilyenkor mindig *van* is pogrom. Hát legyen nálunk is. Mert nagyok mivélünk szemben a mi elleneink sérelmei. Mert van itt „egy imádott foglalkozás, amely a harc veszedelmei helyett a haditudósítás szenzációit keresi . . .“ Nem gondolná ön, méla olvasó, hogy az egész magyar zsidóság elszökött a harctérre haditudósítónak? Ezen az alapon biztosan gondolja. Ha nem is ment el százezer zsidó, mint haditudós, de legalább tizezer ember elment? Hát nem, Magyarországról összesen *tizenkét* darab haditudósító menekült el a harc veszedelmei elől és statisztikát ugyan nem csináltam, de biztos, hogy keresztények is vannak köztük. Honnan tudom? Onnan, hogy ugyanannak az előkelő katolikus lapnak ugyanabban a számában olvasunk egy haditudósítmányt Landauer Béla ur tollából, aki szintén haditudósító, s biztosan nem tartozik azok közé, akik a harc veszedelmei helyett a haditudósítás szenzációit keresik. Valószínű, hogy a lapja küldte, hát elment s talán nem is biztos tudatában annak, hogy mint haditudósító nem lesz módja a harc veszedelmeivel találkozni.

Ki kell bennünket, magyar zsidókat, irtani. Egyrészt, mert egy Knoblauch nevű angol-amerikai (vélelmezett) zsidó egy bizonyos szindarabot irt, másrészt, mert öt-hat haditudósító van, aki zsidó s nem keresztelkedett ki, mielőtt a sajtóhadiszállás küszöbét átlépte. Megértünk a halálra és várjuk is Őt. A harctéren *csak* a keresztény Magyarország vérzik; a zsidók majd azután véreznek el. Megölik őket azok a keresztények, — akik itthon maradtak.

Van paritás, tehát nemcsak magyar antiszemitizmus van, hanem akad osztrák is. Valószínűleg a kvóta arányában. Erre vall legalább a Reichspostnak az a megjegyzése, amit a Rotschildok nagy hadikölcsön-jegyzése után tett: A Rotschildok ilyen sokat jegyeztek? *Also ein gutes Geschäft!* Jóizü megjegyzés s valahányszor valamiféle zsidó a háborúhoz bármi módon hozzájárul, akár az életével, akár a pénzével, ne is tessék elmulasztani ilyen jóizü megjegyzések megtételét. A zsidónak nemcsak az a kötelessége, hogy áldozzon a hazájáért — hiszen ez a nemzsidónak is kötelessége — hanem az is, hogy az áldozat nyomán lenyelje a legjobbizü megjegyzéseket; azért zsidó.

Tehát: amikor a főpásztor főpásztori levelet ír hiveinek, hogy jegyezzék a hadikölcsönt, ez olyan áhítatkeltő cselekedet, hogy erre valamennyőnknek hasra kell esniünk, de, ha a Rotschild jegyez, akkor meg kell mondanunk, hogy:

— *Also ein gutes Geschäft.*

A zsidó a hadikölcsönt csak mint jó üzletet jegyzi. Nem törődik a hazafias oldalával, noha az is van neki. Csak az üzleti felét nézi és rárohan a hadikölcsönre s nem engedi a keresztényeket érvényesülni. Csak jegyez, jegyez — az aljas! Hallatlan! Ellenben a keresztény nem törődik azzal, hogy jó üzlet-e a hadikölcsön. Azért jegyzi, mert hazafias cselekményt óhajt elkövetni. A kamatot majd odaadja annak idején a zsidóknak. Hadd zsirosodjanak rajta. Ilyen körülmények közt nem értem Weisskirchnert, a bécsiek polgármesterét és nem-zsidót, hogy mért ragasztatott ki Bécsben egy ilyen plakátot, öklömnnyel betűkkel:

Es ist patriotische Pflicht und ein gutes Geschäft die Kriegsanleihe zu zeichnen.

Kit szólított a jegyzésre azzal, hogy jó üzletnek mondta a hadikölcsönt? A zsidókat? Azok ugyis tudják. Mutatja Rotschild esete. A keresztényeket? Azoknak semmi szükségük a jó üzletre, beérik a patriotische Pflichten. Látnivaló, hogy Weisskirchner fölöslegesen erőlködött és bolondságot nyomattatott ki a plakátjára, melynek a szövegét így kellett volna fogalmaznia:

Es ist eine patriotische Pflicht der Christen und ein gutes Geschäft der Juden die Kriegsanleihe zu zeichnen.

Csak adjuk meg kinek, kinek a magáét. S ne tegyünk úgy, mintha a zsidó akárhogy, akár tótággast állva is, teljesíthetné a hazafias kötelességét. Az nincs. Ha teljesítette is: a kötelesség teljesítetlen marad.

A háboru körül.

...

Egy tábori rabbi élményeiből.

Kálmán Ödön dr., a 41-ik honvédgyaloghadosztály tábori lelkésze, két hét előtt e helyen megkezdett nagyérdekű memoárait a következőkben folytatja:

„... Augusztus tizennyolcadikán ért csapatunk a monarchia legkitünőbbben megerősített várához, Przemyslhöz. Megérkeztünk az állomásépülethez s míg a tisztikarunk bevonult, én künn maradtam a nyüzsgő utcán és az ott ácsorgó, hosszú szakállas zsidókkal elegyedtem szóba. A legnagyobb örömmel kezdtem beszélgetést hitsorsosaimmal egész utamon. Élt a vágy régtől fogva bennem, hogy Galiciát keresztül-kasul egyszer átutazzam s az ott élő zsidóságot közelebből megismerjem, s most ezen régi óhajomat láttam beteljesülni. A zsidók kérdészködéseimre elmondták, hogy mekkora az ottani hitközség, hány chéderje van, tizennégy jótékony-célú egylete, tizenkét imaháza, zsidó kórháza, rokantak otthona, árvaháza, 2 iskolája. Félig-meddig megismertettek az ott lakó zsidók életével, foglalkozás szerinti megoszlásukkal, midőn azt vettem észre, hogy a Hymnus hangjai szólnak felém az épülethől, mind erősebben, mind lelkesültebben. Pár pillanat alatt eszembe jutott, hogy ünnep van ma, ő felsége születésnapja, hogy a tisztikar megkezdte odabent hazafias ünnepélyét. Azonnal bucsút intve, siettem az épület felé. Amde felhangzik harsányan a: *Halt! wer da?! kiáltás felém, s föltartóztat igyekvésemben egy szuronyos Landsturm, osztrák népfölkelő. Tipikus zsidó volt a vén baka, kitől nem kívánta, mint általában senkitől sem a hadvezetőség, hogy hosszú szakállát bevonuláskor levágassa. Én mondtam neki, hogy a hadosztályhoz tartozom, de a félig polgári, félig katonai öltözékem alatt valami kémet véltem felismerni az öreg, s félelmetesen szögezte felém szuronyát. Én izgatottan siettem volna befelé, mert már az utolsó akkordok hallatszottak, s könyörögtem neki, hogy engedjen be, hiszen látom ő is zsidó, én rabbi vagyok, hát ne féljen tőlem, nem vagyok ellenség. De a katona nagy hangon kezdte:*

— *Itt nincs zsidó, itt nincs rabbi,* — itt ő most űr, aki civilembert be nem enged az állomásépületbe élve, mert ez a parancs. Legnagyobb bosszúságomra már láttam is az ablakon át, hogy tisztjeink beszállnak a vonatba és én könnyen itt maradok a zsidó Landsturm ügybuzgósága miatt. Természetesen minél jobban nőtt izgatottságom, annál gyanúsabb lettem a katona előtt, s még kevésbé mutatott hajlandóságot a bebocsájtásra. Amint így mérgem a legmagasabb fokra hágott a kellemetlen szituáció miatt, egyszerre látom, hogy a másik bejáratnál szuronyos baka kíséri katolikus paptársamat egyenesen altábornagyunk felé, látható nagy örömmel, diadalérzettel, hogy ő most kémet fogott. De az én népfelkelőm se rest, engem is maga előtt az altábornagy elé hajt. Körülbelül egy időben értünk tisztjeink közé s volt azután nagy gaudium a kémnek nézett papok esete fölött.

Az étkezéssel ugyan volt bajom, de még sokkal több lett volna, ha nem tapasztalok a hadvezetőség részéről oly messzemenő jóindulatot, liberalizmust, mint amilyennek tanujelét velem szemben nyilvánították. Egész vonalon éreztem, hogy a szép magyar hazánkban boldogan élhetünk mi zsidók, felekeze-

tünk egyénrangu a többiekével s törvényeink iránt a legnagyobb tisztelettel viseltetnek a hivatalos közegek. Budapestről való elindulásunk előtt néhány nappal azt kértem például Klemm alezredestől, a mi hadosztályunk főhadbiztosától, hogy szerezzen be nekem olyan huskonzerveket, melyeket rituálisan készítettek el. Az alezredes a legszeretettelőbb fogadott s azonnal utasította a gazdasági hivatalt, hogy az általam megnevezett cégtől egyelőre 100 doboz huskonzervet szerezzen be, minden darabon pecséttel, mely megbízhatóságát bizonyítja. Ugyanekkor utasította a „lakásigazító” tisztet, hogy a beszállásoknál engem mindig rabbihoz, vagy legalább is zsidó valásu polgárhoz szállásoljon, hogy amíg csak lehet, főtt ételhez jussak.

Örökké emlékezetemben marad az az érdekes tisztivacsora is, midőn kedvemért az egész hadosztály tisztikara kósért evett, Jaworó, galíciai községbe értünk egyszer estefelé, amely helység Przemysl és Lemberg között fekszik. Szép városka, emeletes házakkal, élénk kereskedelemmel, nagyszámu zsidó lakóval. Egy elemi iskola helyiségébe volt szállásolva parancsnokságunk s zuhogó esőben, küllőig érő sárban, bőrig ázott lovakkal, fáradtan, éhesen, kimerülten érkeztünk oda. De alig szálltunk le kocsijainkról, azonnal felragyogott szemünk, cifeledtünk minden fáradtságot, midőn az említett főhadbiztos egyenesen felém kiált: No, ma este lesz finom libahus mindnyájunknak! Az ön kedvéért mindnyájan kósért eszünk ma este, meg kóser bort iszunk.

Gondolni való, hogy én nem a rendes, terített asztal mellett elköltendő vacsorának örültem akkor, bár hisz ez sem lett volna annyi viszontagság után csoda, hanem az a finomlelkűség, más vallás iránti gyöngéd figyelem, mely tisztjeink lelkében él, ez töltött el boldogsággal engem. Eszembe jutottak a magyar zsidóság nagynevű vezérférfiának, *Mezey Ferenc* dr.-nak szavai, melylyel bucsuzáskor elbocsájtott: „*Vigyázzon minden lépésére, a zsidóság képviselője ön ott a seregben, hadd becsüljék meg ott is hitűnket.*” Ugy éreztem akkor, hogy a zsidó vallást becsülték ott meg bennem, amugy is vallásos lelkű tisztjeink. Ezt én olyan *receptió in praxi*-nak tekintettem. Vacsorán — talán véletlenül — odajutottam parancsnokló altábornagyunk mellé, s egész este a galíciai zsidókról, azok elhagyatottságáról, s a zsidók európai szerepléséről beszélgettünk.

Vacsora előtt közölte még velem a lakásigazító tisz, Lukács hdn., pesti ujságíró, hogy engem a rabbihoz szállásolt. Volt egy rövid félórám még, ezért elhatároztam, hogy tiszteletem teszem a rabbinál még étkezés előtt. Kocsira ültem tehát, s felkértem egy közelben sétáló fiatal embert, hogy engem a rabbihoz vezessen. Éppen templomból jöttek ki a hívők, s pillanat alatt százan vették körül kocsimat, s mindegyikkel kezét kellett fognom. Nagy reverenciával üdvözöltek maguk között. Örömmel vezettek a rabbi emeleti szobájába s mindenik magának vindikálta a kalauzolás jogát. Mondhatom, soha a világon olyan tiszteletben még nem volt részem emberek részéről, mint ezen galíciai gheztóban. A sötét lépcsőházban minden lépcsőnél kis bocher állott gyertyával kezében, hogy utam világítsa, kézről-kézre adtak az emberek, míg a rabbihoz jutottam. A rabbi, reb Mailach Fränkel, fekete, éles tekintetű, halovány ábrázatu, 38—40 év körüli férfi, tanítványai körében fogadott, tanító előadása közben. Reám igen kellemes benyomást tett tiszta német beszédjével, a világ eseményeiről való tájékozottságával. Is-

meri a magyar zsidó viszonyokat, pártküldeimeiket, amiért igen sajnál bennünket. Miközben könyvtárára vettem tekintetet, málnaszörpöt, süteményt hozatott be lakásáról. Volt egy könyv bibliothékájában, melynek én igen megörültem. Oly könyv ez, melynek nemhogy rabbi, de még bármely valamirevaló zsidó könyvtárából sem volna szabad hiányozni, s én mégis örültem neki, hogy megláttam. Mert a mi chasidjaink bizony nem olvassák e könyvet. Héber betűkkel nyomtatott zsargon nyelvű Graetz volt ez, még pedig oly állapotban, mint amelyet gyakorta használnak. Graetz zsidó történetét a konzervatívok tulságosan objektívnek tartják, s hibának tudják be azt, ami a történetíró legnagyobb érdeme: a mindek fölötte álló objektivizmust.

Volt azonban az én jaworói kollegámban bizonyos hidegség irányomban, melyet nem tudtam sehogysem megmagyarázni magamnak, míg végre ő maga tárta fel előttem a dolgot. Galiciában minden valamirevaló községben van a hitközség által alkalmazott rabbin kívül egy, vagy néhol több „rebbe“, csoda-rabbi is. Ezek gyakran riválisai a legális rabbinak, kikkel sok helyen hadilábon is állanak. Van saját temploma, „Klaus“-ja, jótékony-egylete a csodarábbinak, s végre van mérhetetlen sok hive, kik készek bármire is rebbejük érdekében. Az állam is türi e zugrabbiságot, mert igen nagy befolyású emberek a rebbek, kik már előre „megjósolják“, hogy ki lesz az országgyűlési képviselő kerületükben. Itt is állt a harc a rabbi és a rebbe között. Tévedésből azután engem a rebbehez szállásoltak be és ezt szándékosságnak vélte a hitközség rabbija. Mikor felvilágosítottam, hogy ez csak tévedés lehet, már beszédesebb is lett és bizalmasabban viselkedett.

Egész kellemesen töltöttem volna azután az időt Jaworóban, ha időnként nem halljuk a tompa dübörgést, a föld alól fölhallatszó morajlást, az ágyuszót. Ez figyelmeztetett bennünket, hogy nem békés tanulmányuton vagyunk, hanem véresen komoly célokkal haladunk előre. Itt már arról is tárgyaltam a rabbival, s a helység talmud-tudóival, hogy a felismerhetetlenségig szétroncsolt arcu elesetteknek személyazonosságát miként állapíthatom majd meg? Hogy megbízható-e az igazolványtokban lévő kis névjegy? Nehogy annak, kinek halálhíre kel, s mégis megkerül hosszú idő múlva, nejét más vezesse közben oltárhoz. Viszont kinek férje nyomtalanul eltűnik, ne legyen kényszerítve örök özvegységre. Egész kis zsinatot tartottunk mi ottan, melynek határozatait írásba foglaltuk.

Sajnos, sokkal előbb szükség lett a határozatok alkalmazására, mintsem gondoltam.

A legközelebbi helység ugvanis Jaworó után Magierow volt, melynek határában kisebb csetenaték, előörsi összeütközések voltak. A csendőrlaktanyába voltak behordva a csatározás helyén maradt ruhák, fegyverek és eldohott torniszterek. Mi nagy lelki megrázkódtatással nézegettük a véres ruhákat, tört fegyvereket, s elhagyott holmikat. Amint így nézegetjük azokat, kihullik egy orosz kabátzsebben lévő cigarettatárcából vékonyka papírszelet öszszegöngyölődve. Nagy lelkiuralmat erőltetve magamra, azt kérdeztem az osztrák csendőrtől, hogy megláthatnám-e még a hajnali összetűzés elesettjeit. A csendőr azt feleli, hogy az elesetteket már bajosan, de egyetlen beteg fogoly: egy súlyosan sebesült orosz katona ott fekszik a városházán, felkereshetem, de siessek vele, mert az is halálán van. Nagy izgatottsággal siettem a főtéren álló városházába a

haldokló orosz katonához, kinek zsebéből kiesett a vékony papírszelet, mert bizonyosra vettem, hogy zsidó az illető, s az írás, mely lehullott előbb, az a héber *kamea*-ja, talizmánja. Nem tévedtem. Vaságyon, piszkos matracon, belunyt szemmel, halott-haloványan feküdt a katona pokróccal letakarva, lázálomban, összefüggéstelen szavakat mormolva. Altestébe furódott a golyó s menthetetlennek mondta őt a mellette álló s időnként pulzusverését néző sanitát-katona. Gyönyörű szép, szabályos metszésű arca volt a lassan vivódónak. Visszaemlékezve az előbbi napon hozott határozatunkra, az ápoló katonát elküldtem a főtéren lakó Grohmann nevű kereskedőhöz, a hitközség elnökéhez, hogy sürgősen jöjjön be a városházára, szükség van rá. Szaladt a katona, pedig nem is tudta, mit akarok tenni, de érezte, hogy itt a *lélekelszállás perce*, ahol sürgős minden intézkedés. Elővettem imakönyvem s megfogva a szegény orosz zsidó katona kezét, pulzusát, hangosan imádkozni kezdtem. Az orosz felvetette szemét, láztól, hidegveréstől bizonytalan, üvegesedő tekintetét felém fordítá, s mozgatni kezdte ajkát, de hang nem jött ki rajt. Kérdésemre, hogy „*jehudi*“-e? mereven összeszorította kezem, s szemeivel alig észrevehetően igent intett. Arcán egymást kergette a piros, láztól égő, mint a tűz, oly emésztő forróság színe, a hidegleléstől veritéket gyöngyöző halálos fehérség színével. Közben ajkát véresre harapdálta a marcangoló fájdalomtól, s én ott állottam mellette, s nem tudtam semmit segíteni haláltusában vergődő testvéremén. Annyi ereje még volt, hogy jobb kezét ökölbe szorítva, melle felé emelte; azonnal megértettem szándékát, hogy a bünvallomást akarja imádkozni, el akar készülni az utra, mely majd enyhülést ad kínzó fájdalmaitól. És elmondtam vele az imádságot, szót, szó után, percről-percre gyengülő lélekzetvétel közben. Amint arcára néztem, fájdalmasan gondoltam az ifjú korai halálára, aki valóban nem lehetett a mi ellenségünk. Szegény, szerencsétlen, üldözött orosz zsidók! Hát ti volnátok a mi szabad hazánkban gyűlölői?! Szegény orosz zsidó! Véred hullajtod az országért, mely néked mostoha anyád? Mely téged kítaszít, üldöz, gyermekeid, nőid halálra kergeti? Nem tudok én rád haragudni, ha ellenséges jelvény disziti is ruhád . . . Így álltam elmélázva a haldokló ágyánál, s szegénynek anyjára, feleségére, talán gyermekeire gondoltam, kik most repesve várják tőle a jó hírt, míg neki ajkáról távozni készül a lehellet, az élet . . . Közben megérkezett a hivatott Grohmann s röviden közöltem vele, hogy mi most ketten tanúságot teszünk majd írásban arról, hogy *Chajjim Dávid Lewinszky*, oroszországi palezowi lakos megsebesült, s előttünk elhunyt. Külső ismertetőjele: homlokán régi, évekkel előtti seb forradáshelye s jobb karján, a kézfe fölötte barna folt. Ezt héber nyelven leírva, a hitközség levéltárában elhelyezzük s ha elő a békeség ideje, elküldjük az ottani rabbinátusnak. Szomorú aktus volt, pár perc múlva befejeztük hivatásunkat.

Künn trombitaszó hallatszott, indulást jelzett s mi haladtunk tovább az orosz zsidó katona hazája felé . . .

Szász hadnagy érdemkeresztje.

Annak idején megírtuk, hogy Szász Sándor, a 70-ik gyalogezred tartalékos hadnagya, budapesti fakereskedő, a déli harctéren hősi küzdelemben elhunyt. Apja, Szász Henrik, orosházai cégvezető, már akkor közölte velünk, hogy ő felelős az elesett hősnek a katonai érdemkereszt-

tet adományozta. E héten megjött az érdemkereszt a fiatal hős gyászos özvegyéhez és mellette az ezred hivatásos átirata. Büszkeséggel közöljük ezt az átiratot, mely a háboru egy csodásan bátor, glóriás magyar zsidó hősenek el nem muló dicsőségét hirdeti. Így hangzik:

A Cs. és Kir. 70. sz. gyalogezred Zászlóalj Kader Parancsnoksága.

Nagyságos Asszonyom!

Szász Sándor tartalékos hadnagy f. év augusztus hó 17-ikén, egy roham alkalmával a déli harctéren, Tupci mellett, halálosan megsebesült és e sebesülés következtében a rákövetkező napon a házáért hősi halált halt.

Szász: századparancsnoka beigazolt elbeszélése szerint egész ember volt.

Magában foglalta kimagasló mértékben mindazon erényeket, amelyek a katonát kell, hogy kitüntessék.

Nemeslelkűség, önmegtagadás és vitézség a legmagasabb mértékben tulajdonságai voltak.

A rohamnál egy elsáncolt ellenséges állás ellen, amelyet erősebb szerb erők makacsul védtek, legénységét a gyilkoló golyózápor közepette saját példájával valósággal magával ragadta.

Embereit felvillanyozó kiáltásaival buzdítva, valóságos halálmegvetéssel és csodálatraméltó önmegtagadással féktelenül rohant derék csapata élén a tüzhányó ágyuk ellen, mindenkit magával ragadva.

Egy ilyen előretörésnek a legjobb ellenség sem képes helytállani; az életben maradt szerbek vad futásban visszavonultak.

Ezen fényes tettért ő felsége indittatva érezte magát a vitéz tisztnek a *katonai érdemkeresztet* a *hadiékitménnyel* adományozni.

Méltóztassék Nagyságos asszony ezen magas kitüntetést elhalt hős férje nevében átvenni, azzal a nagyrabecsüléssel és csodálattal, amelylyel mi ezen derék bajtársnak adózunk.

Ezen utolsó tettének emléke a 70. péterváradiezered emlékkönyvében mint *a felejthetetlen dicsőségnek emléke*, mint buzdítója az utódoknak: *örökké élni fog*.

Kitünő nagyrabecsülésünk kifejezésével

Nagyvárad, 1914. november hó 17.

Papházi s. k.
örnagy.

A csernovici érsek a miskolci zsidó hitközséghez.

Amikor az oroszok első ízben vonultak be Csernovicba, dr. Repta Vladimir görög-keleti érsek és metropolita az oroszoktól rettegő lakosságot — felekezeti különbségre való tekintet nélkül — rezidenciájába fogadta, életüket megmentette, a szűkölködőket sajátjából élelmezte és a zsidó hitközség szentírás-tekercseit magához véve, az oroszok vandalizmusától megmentette. A miskolci ortodox izraelita hitközség tudomást szerezve az egyházfejedelem nagylelkű ténykedéséről, Halmos dr. elnök aláírásával köszönő iratot intézett hozzá.

Az érsek erre a következő választ küldötte a zsidó hitközséghez:

Nagybecsü. folyó évi november hó tizenkilencedikén kelt nyolcszázhetvenhárom számú becses átiratát, melyben a Csernovic városát ért csapás enyhítése körüli szerény közreműködéseimről emlékezik meg, szívből köszönöm. Én csak kötelességemet teljesítettem. Imádkozzunk alázatosan a jó Is-

tenhez, hogy kegyelmét ismét felénk fordítsa és hozza meg nekünk a béke áldásait.

Dornawatra, 1914. november 24.

Dr. Repta Vladimir

görög-keleti érsek és metropolita.

A hitközség a felekezeti megértésnek ezt a gyönyörű dokumentumát örök időkre megőrzi, az érsek levelét irattárába helyezte és háláját jegyzőkönyvben örökitette meg.

Kitüntetések.

Somló Bélának, a gyulai 2. népfőlkéző gyalogezred 12-ik tábori százada tartalékos hadnagyának, ki a montenegrói határhoz közelfekvő Kalinovik erősségben, a montenegróiak betörésekor, mint parancsnok századával az ellenséget hőiesen visszatartotta, ő felsége az ellenség előtt vitéz magatartásáért legmagasabb elismerését fejezte ki és elrendelte, hogy neki a katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagjával kiszolgáltassék. Megható momentum a kitüntetésnek az, hogy a hős katonát a harctéren éppen aznap értesítették erről, midőn apósa, Szilágyi Zsigmond kecskeméti gabonakereskedő, városi törvényhatósági bizottsági tag elhunyt.

Schwarcz Győző tanító, Schwarcz Sándor szekszárdi szabónak fia, mit póttartalékos vonult ezelőtt két hónappal az északi harctérre, ahol mint kötszernök teljesített szolgálatot. Mint a fiu édes apját dr. Melha Armand törzsorvos értesítette, Schwarcz Győzőt kitünő és önfeláldozó szolgálatáért, amelyet a kolerás és más ragályos betegek ápolása körül tanusított, örmesterré nevezték ki. A másik Schwarcz fiu: Andor, asztalos, önként jelentkezett szolgálatra és kiképeztetése után az északi harctéren a negyedik csatánapon megsebesült és jelenleg a szekszárdi vöröskereszt kórházban ápolják.

Ofner Ferencet, a 21. vadászzászlóalj tartalékos fővadászát bátor és vitéz magatartásáért az arany vitézségi éremmel tüntették ki. A fiatal hős a magánéletben Győrött banktisztviselő.

A Przemyślben levő népfőlkéző-huszároszályból az ellenség előtt tanusított vitéz és halált megvető magatartásáért a legénység közül is többeket kitüntettek. A kitüntettek között van: Neu Miksa körmendi tizedes, aki több társával egyetemben a vitézségi érem II. osztályát kapta. Épp így Mandl Frigyes 83. gyalogezredbeli tart. zászlós, ki mint patrouillevezető ezredétől elveszett s négy nap múlva ellenséges sörtüzön keresztül hozta hírül az ellenség számtalan fontos jelentését.

Berger Emil, a 13. huszárezred törzsörmeistere, egy hidat husz emberével addig tartott az előretörő nagy tulerőben levő ellenséggel szemben, amíg a veszélyeztetett trén biztonságba jutott és azután, mint hátvéd, küzdött még tovább is a folyton előrenyomuló tulerő ellen, anélkül, hogy erre parancsot kapott volna. Jutalma a másodosztályú ezüst vitézségi érem lett.

Kuhn Elza, uzaci műhimzönő volt az, ki augusztus első napjaiban páratlan hősiességgel az uzaci fegyvertárban elhelyezett municiót és készleteket megmentette. Grünbaum Mór vadászzsal egy társzekerre rakta a municiót és elvezette a vasuti állomásig. E héten a hőslélekű leány a királytól vitézségeért a koronás ezüst érdemkeresztet kapta.

A Dixmuiden melletti harcokban kitünt egy, a berlini rabbiszemináriumon alkalmazott zsidó tanár: Sender Gottfried, ki hősiességeért a vaskeresztet kapta.

Arany érdemkeresztet kaptak újabban: Dr. Koritschner Róbert főorvos (4. gye.) és dr. Steiner József alorvos (92. gye.).

Ezüst vitézségi érmet kaptak újabban: Goldstein Arnold (17. vadászzászlóalj), Grünspan Berthold (utász), Adler József és Grünwald Ignác szakaszvezetők (68. gye.), Ercsi Mózes szakaszvezető (23. gye.), Fried-

mann Oszkár zászlós (21. vadászzászlóalj), Kahal Sámuel őrmester (7. népfölkelő gye.), Eisler Hugó (81. gye.), kit külön is megdicsérték vitézségeért; Wolfram Jakab és Wolf Simon (99. gye.), Wolfstal Zsigmond dobos (83. gye.), Rosenfeld Zoltán (távirdaezred), Löwenherz Jakab (30. gye.).

Legfelsőbb elismerésben részesültek a következő hadnagyok: Pistiner Nátán (50. gye.), Hauer Mózes (41. gye.), Schimann Mór (automobiltestület), König József (19. gye.) és Nagy Mózes főhadnagy, ki az arany érdemkeresztet is megkapta utóbb.

Dr. Weil Gusztáv, első osztályú főtőzrsorvos, a 16. hadtest egészségügyi főnöke, a vaskorona-rend 3. osztályát kapta önfeláldozó működéséért.

A német hadseregben ujabban 134, eddig összesen 705 zsidóhitű katona kapta meg bátorságáért a vaskeresztet.

Elesett hősök.

Dr. Nagy Jenő, a cs. és kir. 87. gyalogezred tartalékos segédorvosa a napokban tragikus módon elhunyt. A fiatal, 26 éves orvos, ki fia volt Nagy József érdemes bezdáni tanítónak, a déli harctéren hivatása teljesítése közben súlyos betegségbe esett, úgy, hogy Zvornikba szállították, ahol november 15-én kilehelte lelkét. Már 22 éves korában elnyerte az orvosi diplomát, majd a Bródy Adél-kórháznak volt orvosa, bevonulásakor pedig Nemesmilitics bácskai község orvosa és egyéves házasság volt. A zvorniki zsidó hitközség spanyol zsidó szertartású diszes temetést rendezett az elhunytnak, kit Zvornik összes katonaorvosai kísérték utolsó útjára.

Kelemen Zsigmond galgóczi népfölkelő hadnagy, ki a polgári életben festő volt, s jámbor, vallásos életet élt: az északi harctéren elesett. Egyik tisztársa következőképpen tudatta feleségével a bajtárs halálát: Szomoru napra ébredtünk 31. népfölkelő ezred: November 22-én reggel azt irtam még, hogy Kelemen jól van és 2 órakor délután már csak megdermedt hullája fekszik a csatatéren. Éjjeli rohamnál elesett, fején találta a golyó, rögtön halált okozva. Atyai jószágú őrnagy urunk kétszer küldött ki őrijáratot, hogy a tetemét kihozzák a csatatérről, mindkét őrijárat odaveszett. Remélem, hogy tekintettel arra, hogy az ezred üzi a muszkát és rengeteg foglyot ejt, módunkban lesz őt temetőben zsidó rítus szerint eltemetni és helyét megjelölni. Az Isten vigasztalja a szegény öreg szüleit, özvegy feleségét és két kis árváját, kiknek az a tudat, hogy győzelmesen haladt előre s könnyű hősi halált halt édes fiuk, illetve férj és apjuk, szerezzon könnyebbülést végtelen fájdalmukban".

Sátor Géza népfölkelő hadnagy, budapesti tőzsdetag, az oroszok legujabb betörése alkalmából hősi halált halt. 34 éves volt. Önfeláldozó módon éppen hadnagyát kötözte be, midőn a gyilkos golyó érte.

Bleuer Emil, 38. gyalogezredbeli hadapród, 26 éves korában, a déli harctéren kapott súlyos sebesülése következtében Rumán elhunyt. Holttestét folyó hó 2-án helyezték örök pihenőre a rákoskereszturi izr. temető halottasházából.

Elestek ujabban: Löwenherz Bernát lemergi főhivatalnok, ki 36 csatában vett részt, Rosenbaum Alfréd hadnagy, bécsi bankigazgató, Weinberger Ernő, 99. gyalogezredbeli hadnagy, Blauhorn Lajos főhadnagy (17. honvédezred), Glancz Ármin százados (22. honvédgyalogezred), Grosz Fülöp zászlós (21. honvédgyalogezred), Robitsek Mór hadnagy (21. honvédgyalogezred), Policzer Ernő dr. tartalékos hadnagy (62. gye.), Rosenberger Lajos zászlós (22. honvédgyalogezred) és Weinberger Dávid hadnagy (6. népfölkelő gyalogezred). Áldás hős emlékükre.

Hadikölcsönjegyzések.

A héten még a következő hadikölcsönjegyzésekről kaptunk értesítést: I. Hitközségek és felekezeti intézmények: Az

abonyi izr. hitközség alapítványából 16.000 koronát, a Chevra Kadisa alapítványából 15.000 koronát, az izr. nőegyesület alapítványából 10.000 koronát és az izr. betegsegítő egyesület 5000 koronát, (együtt 46.000 koronát) jegyzett. A nagyvárad orth. hitközség és Chevra Kadisa 20.000 koronát, az orth. egyesületek 5500 koronát, együtt véve 25.500 koronát jegyezték. A hevesi hitközség, Chevra Kadisa, izr. nőegyesület és leányegyesület két helybeli intézetnél összesen 20.000 koronát jegyezték. A hitközségi elnök, Spitzer Vilmos jegyzése külön 30.000 korona. Nagybecskereken az izr. nőegyesület 10.000 koronát, a Chevra Kadisa 5000 koronát, a Maskil el Dol egyesület 5000 koronát és a hitközség 1500 koronát, (együttvéve 21.500 koronát) jegyezték. Zalaegerszegen a hitközség 15.000 koronát, a Chevra Kadisa 10.000 koronát, (együttvéve 25.000 koronát) irtak alá. Rozsnyóban a hitközség 4400 koronát, a Chevra Kadisa 5000 koronát és az izr. nőegyesület 500 koronát, (együttvéve 9900 koronát) jegyzett a hadikölcsönre. II. Magánjegyzések: Kollár Miklós 100.000 korona, Rechnitz M. H. 100.000 korona.

A hitközségi elnök és az orosz generális.

Egy honvéd-huszárezredes, aki az északi harcokban szerepelt, egy barátiához írt levélben a következő epizódot mondja el: H. városában találkoztam az ottani izr. hitközség elnökével, aki közölte velem, hogy a városba betört orosz csapatok parancsnoka, egy tábornok, 200.000 korona hadisarcot vetett ki a városra és a hitközség elnökére ráparancsolt, hogy az összeget meghatározott időn belül szolgáltatassa be. A városka képtelen volt a nagy összeget összehozni s ennél fogva az orosz generális azzal fenyegetőzött, hogy városukat felgyújtatja. Csapataink éppen akkor jelentek meg. Az oroszok hanyattthomblok rohantak, s egy parasztkocsin legelől a generális menekült. A hitközség elnöke utáiba állott, a kocsist egy lövéssel leterítette, s egy rokon segítségével az orosz generálist elfogta.

A székesfehérvári zsidóság munkája.

Székesfehérvárott épügy, mint mindenütt szerte az országban, a zsidóság a legtisztéletreméltóbb munkát végzi a háború által előidézett nyomor enyhítésére. A zsidó hitközség mindiárt a háború kitörése kezdetén engedte át egész iskolaépületét, elcinte laktánvának, utóbb pedig kórháznak, villanyvilágítással és vízvezetékekkel együtt. Asszonyok és leányok meghatározott példák szolgáltatják a nemes áldozatkészségnek és fáradtságot nem ismerő önfeláldozó munkásságnak az átvonuló katonák ételmezése és a kórházakban levő sebesültek ápolása körül. A kereskedelmi csarnok tagjai egy maguk közt rendezett gyűjtésből a kiskereskedők egyesületének helyiségében 20 ágvas kórházat rendeztek be és tartanak fenn. Az ápolói teendőket zsidó asszonyok és leányok látják el és ugyancsak ők szolgáltatják a sebesülteknek az ételmezést és minden egyéb szükségletüket. Grünfeld Jakab, hitk. elnök, bodajki birtokán saját költségén rendezett be és lát el minden szükséglettel egy 20 ágvas kórházat. A hadsegélyezésben is derakasan veszik ki részüket a vallásközség és a kebelében fennálló intézmények. A zsidó betegsegélyező egyesület hadsegélyezésre 1000 koronát, a Chevra Kadisa a sok ételmezési és egyéb segélyeken kívül 700 koronát, a nőegyesület 1000 koronát, a krajcáregylet 1000 koronát szavazott meg a Vörös keresztnek és a hadbavonultak családjainak. A vallásközség egy kelő kódex megváltása címén 200 koronát, a Chevra Kadisa 100 koronát szavazott meg az Augusztá-alapnak. A zsidó iskola leányrovidékei tanítónőjük vezetése mellett nagymennyiségű meleg ruhadarabot kötnek és szállítanak a hadsegélyező irodának. A főlinnepeken egyes hitközségi tagok 1000 koronát meghaladó összeget ajánltak fel a templomban a hadbavonultak hátramaradottainak. Külön fejezetet igényelne az az odaadó lelkesedés, melylyel magánosok, gazdagok és szegények egyaránt szolgáltatják, sokszor erejüket megha-

ladó példáit áldozatkészségüknek és hazaszeretetüknek ezekben a súlyos napokban.

A sümegi zsidóság működése.

A sümegi izr. hitközség-intézményei és tagjai, noha újonnan épült templomuk meglehetősen nagy terheket rótt rájuk, a ma hazafias kötelességeiből teljes mértékben kiveszik részüket. A hadi kölcsönre a hitközség 5000 koronát, egyes tagjai mintegy 100,000 koronát jegyeztek. A hitközség, mely tanácsstermét a Vöröskereszt-egylet céljaira is rendelkezésre bocsátotta, a sümegi Vöröskereszt-egyesületnek jelentős összeget juttatott és egyik kelé kodesét felajánlotta az Augusztalapnak. A hitközség elnöke, Fürst János és nemeslelkű neje jó példával járnak elől az áldozatkészségben. Házuknál állandóan tíz sebesültet ápolnak és ételmeznek. A városban ápol állandóan mintegy 50—100 sebesült zsidó katonát a zsidó leányok özsonnával, szivarral látják el. A hitközség rabbija, Pfeiffer Izsák dr. a mozgatója mind e lelkeségnek, rendszeresen sorra látogatja a sebesült kórházakat és minden kívánság teljesítésére keres és talál segítő kezeket. A kis hitközségből harminc katona szolgál a hadseregben, nagyjából az északi harctéren. Értük a rabbi, neveik felsorolásával minden szombaton imát mond, intézkedésére a séni, vechamisi, veséni böjtjét a hitközség nagyrésze megtartotta s az aznapi imákban megemlékezett róluk. Háborus imáit és prédikációit a rabbi az Augusztalap javára most rendezti sajtó alá. Nemes munkásságot fejt ki özv. Epstein Vilmosné, a nőegyesület elnöke, aki sok száz meleg ruhaneműt gyűjtött össze és küldött a hadsegélyző hivatalnak s most a katonák számára tetemes pénzösszeget és egész raktárra való holmit gyűjtött.

Papok és papjelöltek fölmentése.

A honvédelmi miniszter leiratot intézett a törvényhatóságokhoz, amelyben a papoknak és papjelölteknek a hadiszolgálat alól való mentesítését magyarázza. Erre az adott okot, hogy szerinte az utóbbi időben, mint papnövendékek és papok, úgy a népfölkelői, mint a hadköteles szolgálat alól olyanok is fölmentést nyertek, akiknek erre igényjogosultságuk nem volt. A jövőre szigorubb ellenőrzést kíván a miniszter, s megállapítja, hogy a papnövendékek közül csak a rendes hallgatók menthetők föl, tehát azok, akik az év elején beiratkoztak. Akik tanulmányaikat befejezték, azoknak igazolniuk kell, hogy négy éven belül papi vagy lelkészi jellegű tanári állást foglaltak el. A keresztény papok az egyházi főhatóság bizonyítványával igazolhatják ezt. A rabbi azt tartoznak bizonyítani, hogy valamely hitközség élethossziglan, a törvénynek megfelelően megválasztotta őket.

Reaktiválás.

Spitzer Mór dr., veszprémi ügyvéd, aki a hetvenes évek végén mint hadnagy szolgált a tábori tüzérségnél, a háboru kitörésekor reaktiválását kérte. Kérelmét a honvédelmi miniszter most teljesítette és a pápai huszárokhoz hadnagynak nevezte ki. Spitzer Mór dr., aki a veszprémi hitközségnek oszlopos tagja, a napokban vonul be ezredéhez.

Tóraszerelvények.

Az Augusztalap javára a miskolci izr. hitközség és a chevra-kadisa egy-egy tóraszerelvényt ajánlott föl. A hitközség 200, a chevra-kadisa 100 koronával váltotta meg az adományt. A celldömölki kongr. hitközség az Augusztalap javára tóraszerelvényt ajánlott föl. Ellenértékét 250 koronával váltja meg. A sárvári kong. hitközség az Augusztalap javára fölajánlott tóraszerelvényéért 250 korona ellenértéket fizet.

Példák.

A Váci-utcai Angela-Otthonban 100 ágygyal fölszerelt üdülő-otthon nyílt meg a m. héten, melyet nemesszivű, előkelő

hölgyek társasága teremtett meg. A szervezés nehéz és áldásos munkáit Kohner Ágostonné vezetésével Svab Imréné, báró Dirsztay Béláné, Lederer Rudolfné, okányi Schwarz Gyuláné és leánya, Alberti Ervinné, boglári Simon Jakabné, Bachruch Károlyné és még mások végezték. Mindannyian több ágyalapítványt tettek és a katonák ellátásáról is gondoskodnak. Az intézményt a Vörös-Kereszt vette át gondozásra. Az orvosi testület feje Feleký Hugó dr. egyetemi tanár. — A budapesti külső VII. ker. közjótékonyági egyesület üdülőházát is a héten adták át rendeltetésének. A 30 beteg befogadására alkalmas üdülőház villaszerű épületét Benedek Dezső és Schiffer Jenő műépítészek bocsátották az egyesület rendelkezésére. A katonák ellátásáról és gyógykezeléséről az egyesület gondoskodik. — Hátszegen a sebesültek kórházában fekvő zsidóhitű katonák ételmezését a zsidó hitközség tagjai látják el. Az egész napra való ételmezést minden nap más-más tehetősebb hitközségi tag küldi. — Rothschild Alfonz báróné úgy rendelkezett, hogy mindazok a Bécsben gyógyított sebesült katonák, akik felgyógyulásuk után újra a harctérre mennek, a bécsi Rothschild-ház intézőségétől egy-egy hósapkát, haskötőt, egy pár érmelegítőt, egy térdharisnyát, két pár flanelkapcát, esetleg meleg alsónadrágot és inget kapjanak. Ily módon már eddig is több ezer meleg ruhadarab került kiosztásra.

Adományok.

Bródy József és neje a sajtó Otthon hadikórházánál, melyet a m. héten adtak át rendeltetésének, egy-egy ágyalapítványt létesített. — Az Orsz. Izr. tanítóegyesület elnöksége hadbavonult tanítók családjainak, galíciai menekült tanítóknak segítésére és más hadi humnitárius célokra 2048 koronát fordított. A temesvár-józsefvárosi orth. hitközség a Vörös Kereszt ottani fiókjának, valamint a hadbavonultak családtagjainak segélyezésére 250 koronát szavazott meg, a vármegyében alapítandó hadikórház céljaira is segélyt ajánlott fel. A paksi izr. elemi népiskola növendékei 100 hósapkát és érmelegítőt készítettek. A pamut költségeit részben beiratási díjakból, részben a tanulók adományaiból és részben gyűjtés útján fedezték. — A nagyvárad orth. izr. elemi és polgári leányiskola növendékei a folyó tanévben a kézimunka órák alatt kizárólag a katonák részére szükséges holmikat készítenek. Eddig 165 drb hósapkát, 100 drb hasmelegítőt, 150 pár csuklóvédőt, 5 pár térdharisnyát, 60 erszényt horgoltak, kötöttek, zsebkendőt és tépést készítettek s mindez Mesterházy Ferencné főispánné rendelkezésére bocsátották. Pamutra a növendékek 217 koronát adtak össze. — A fővárosi központi konyha létesítésére Berényi Ignác 5000 koronát és Kondor Márton 5000 koronát adományoztak. — A helynelküli kereskedelmi és ipari magánalkalmazottak segítésére Latzko N. és Popper A. 1000 koronát adott. — A balassagyarmati izr. leányegyesület a hadsegítő hivatalhoz 170 hósapkát és 23 egyéb meleg ruhaneműt küldött.

Segítség

fájóslábuak és ludtalpuak részére
oly cipő viselése, mely a fájdalmat megszünteti és a lábat megerősíti. Ily cipőt mérték szerint készít, szakorvosoktól ajánlva

SZÉKELY ÉS TÁRSA

□ □ ortopéd cipő készítőik □ □

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRUT 9. SZ.

Négy hónapja

folyik a világ legnagyobb háboruja. Mi büszkén és öntudatosan mondhatjuk: megállottuk helyünket az elsötétedett égbolt alatt, a legsúlyosabb viszonyok között. És most, hogy az évforduló felé közeledünk, lehetetlen számot nem vetni munkánkkal, melyet a magyar zsidóság javára a most elmúlt időszakban végeztünk.

Monumentumot építettünk hasábjainkon, le nem rombolható emléket a magyar zsidók hősie részvételéről a nagy nemzeti háboruban. Összehordottuk apró adatokból, felkutatott, elkallódó nevekből, felépítettük nagy és komoly munkával, felkerestük hőseinket a csatamezőn, az elfelejtett sirokban, vagy a kórházi ágyon és megörökítettük szenvedéseik, lelkesedésük csodálatos történetét.

Erre a monumentumra, mely a mi apró betűinkből épült, de amely rettenthetetlenül áll őrt a felekezet becsülete fölött: szüksége lesz, — sajnos, már is szüksége van — a magyar zsidóságnak.

A lelkiismeretlenség, a gonoszság, a fanatizmus máris megkezdtek, most, a nemzeti egység korában, gyilkos hadjáratukat. A legförtelmesebb járványnak: az antiszemitizmusnak gyanus mikrobáit érezzük a viharos levegőben. Egy új, szomorubb korszak akarna ránk virradni, ha nem volna a kezünkben védelem ellene, ha nem állna rendelkezésünkre dus fegyvertár, melylyel örökre elűzhetjük a reakció szörnyetegeit.

Ez a védelem, ez a fegyvertár, ez az ellenállhatatlan orvosszere minden reakciónak, ez a megfutatója minden antiszemita vádnak: az *Egyenlőség krónikája a magyar zsidóság részvételéről a nagy háboruban*.

Ezt fogja tanulmányozni a történettudós és ez lesz dicsősége a laikusnak is. Lapozzátok fel a most elmúlt hónapok alatt megjelent számainkat és meg fogjátok bennük találni a mi hőseinket, a mi halottjainkat, meg fogjátok bennük találni, hogy mit művelt a jótékonyság, az emberszeretet, a nemzeti adakozás, a segítség terén a magyar zsidóság.

Áll ez a mű és le nem rombolhatja többé semmi sem. Örömmel valljuk be, hogy nem egyedül készítettük; segítettek százak és ezrek, nevesek és névtelenek. Aki egy adatot tudott, aki egy nagy tetről hallott, hozzánk sietett vele, íróasztalainkat elborítja a sok tudósítás, bátorítás, jelentések lövészárkokból és kórházakból — az egész magyar zsidóság segítette írni hősi krónikánkat.

És segíti majd tovább is.

Ismeretlen, vagy ismerős kezek, dolgozzatok nekünk tovább is; hozzatok, küldjétek új és új adatokat hőseinkről, jótékonyságunkról; távoli ke-

zek, kutassatok tovább is a mi számunkra, hadd építsük tovább, hadd tetőzzük be e hasábjainkon a magyar zsidóság hazafiságának Pantheonját.

Ez volt a mi munkánk célja a háboru első négy hónapjában, ez lesz továbbra is.

A tábor, mely körénk sorakozott évtizedek óta, feladataink nagyságához mérten, növekedőben van. Az évforduló előtt arra kérjük közönségünk minden egyes tagját, hogy az *Egyenlőséget* terjessze és tanait propagálja, elveinek új híveket szerezzen, minden módon támogassa, szavának újabb tért hódítson.

A mi erőnk a felekezet erejé, melyet képviselünk.

HIREK.

— **Fölhívás a zsidó Hitközségekhez és Egyesületekhez.** Aitónk előtt a Chanukaünnep. Ragyogóra fényesítették már meleg kezek a Menórák ezüstjét. Az idén melegebbek ez áldott kezek és ragyogóbbak a gyertyatartók. Melegebb is lesz az idén a Chanukaünnep, sugarasabb lesz a Menóra és tüzesebb a gyertyája.

Ez évben nemcsak a régi hősöknek, nemcsak a hajdankor Makkabeusainak, hanem az új hősöknek, az új Makkabeusoknak is ragyogjon az ünnepi-láng, csendüljön az ünnepi dal.

A társadalom széles tengere nagy erősen megmozdult, hogy ünnepet és örömet szerezzen katonáinknak, hőseinknek. Nekünk zsidóknak egy fokkal sem szabad visszamaradnunk. Új életkedvre, új lángolásra kell lelkesíteniünk fáradt, beteg hőseinket; és „Hanerot halolu Kaudes hem“ szent láng a hazáért szenvedett katonának lelke. És ő, mennyi a zsidó katona, mennyi a zsidó hős!

Gyujtsunk ünnepi-gyertyát, hogy lángjánál meglássa mindenki a mi zsidó hőseinket, a mi háborunk Makkabeusait is.

Minden zsidó templom szószékéről hirdesse a hazafias zsidó pan a honszerelm és a zsidó hősie ség régi és új példáit. Minden iskolában csendüljenek föl a régi lélekképző dalok, amelyek régi hűségre, új tettekre, örök hazaszeretetre lelkesítik gyermekeinket.

De a legfontosabb: a sebesült, beteg katonáknak vigasztaló, meleg, vallásos beszéddel varázsoljuk bensőbbé, családiasabbá a Chanuka-estét. Vigyük keresztül a községek, *hogv minden kórházban*, ahol zsidó katona sóhajt, ünnep legyen, Chanuka-est. Hadbavonuló katonafiainknak pedig adjuk velük a háboruba, a tűzbe: a Chanuka-gyertyák szent tüzeit, a Makkabeusok halálmegvető lángolását, hőökké avató honszerelmét, hogy újra megismételjék a régi csoda, hogv „kevesek“ győztek a „sokakon“ és hogy mielőbb ránk derüljön a nagy győzelem Chanuka-ünnepé, amidőn végigzeng, végigzug e hazán, minden házban, minden templomban: Dicsértessék mi Urunk, mi Istenünk, aki csodákat miveltél apáinkkal és velünk hajdan és a jelennek idején!

Dr. Adler Illés
pesti rabbi.

— **Belgrád elesett.** A nagy nemzeti háboru eddig legnagyobb diadalát elértük: elesett gyűlölködő ellenségeink fővárosa, a gonoszság, az irigység és az intrikák fellegvára. A mienk ujra az ősi, dicső Nándorfejérvár. Magyar vér és magyar lelkesedés elsősorban segítette kiküzdeni ezt a fényes győzelmet; a zászló, mely a bünnös váron lobog, hirdeti a mi megtorló karunk erejét, a mi legyőzhetetlenségünket, hirdeti a nemzet gyönyörű erkölcsi diadalát. A magyar zsidóság, melynek fiai hadseregünkben oly hőiesen küzdenek, elvegyülve a nemzet lelkesedésében, ujjong és örvend a december második örökjelentőségű nagy napnak.

— **Hitközségi alkalmazottak katonai szolgálata.** Mindazon zsidó hitközségi alkalmazottak, kik a jelenlegi népfölkelői szemlén alkalmasoknak bizonyultak, s akik abszolút pótolhatatlanok lennének a felekezeti közigazgatásban: a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az Izr. Orsz. Irodához intézett rendelete értelmében *reklamálhatók*. A mentesítés iránti eljárás első kelléke, hogy az illető *teljesen nélkülözhetetlen* legyen az illető felekezeti testületben, úgy, hogy távozása esetén a testület működése tovább nem folytatható a kellő mederben. Ezen egyedül irányadó szempontból az Izr. Országos Iroda csakis ilyen esetekre nézve léphet akcióba a mentesítése iránt.

A kérvényezés kellékei a következők:

Az illető hitközség vagy felekezeti testület *két példányban* kérvényezi alkalmazottjának vagy alkalmazottjainak mentesítését. E kérvényben, melyhez a besoroztatásra vonatkozó okmány is csatolandó, kifejtendő a mentesítés abszolút oka, s a hitközségi elnökségen kívül láttamozni és jóváhagyólag véleményezni kell azt az illető politikai hatóságnak is, s tanúsítania kell az érvényesített mentesítési okok valódiságát. Ilyen politikai hatóság: a) a fővárosban a tanács, vagy a kerületi előljáróságok; b) vidéki városokban a polgármester; c) egyéb helyeken a szolgabíró, mint elsőfoku közigazgatási hatóság, vagy a főszolgabíró, mint járási hatóság, vagy az alispán, mint a közigazgatási bizottság elnöke. Tanítók ügyében a kir. tanfelügyelő igazoló nyilatkozata szükséges.

Az így elkészített kérvények, ha azok a teljes hitelességű okmányokkal felszereltetnek, az Irodához való továbbítás végett az illetékes községkerületi elnökhöz, vagy annak nem léteben az Izraeliták Országos Irodájához lesznek beküldendők (Bpest, VI., Laudon-utca 3.), mely azokat a vallás- és közoktatásiügyi, illetve a honvédelmi miniszterium elé terjeszti.

Az Izr. Országos Iroda a magyar zsidó hitközségek kérvényeit kívánatra *pártszervezetre való tekintet nélkül* fogja átvenni és elbírálás alá bocsájtani. Ismételjük, hogy csak rendkívüli és feltétlenül igazolt kérelmek fognak tekintetbe vétetni.

— **A német hadsereg és az orosz zsidók.** Az orosz ujságok a többi hazugságokkal egyetemben azt a hirt is tudatosan és következetesen terjesztették, hogy a német katonák, különösen az orosz-lengyelországi zsidó lakossággal szemben nagyon kegyetlenül járnának el. A tendencia világos. Azt akarják vele bizonyítani, hogy az orosz-lengyel zsidóknak egy esetleges német regime alatt nem volna jobb sorsuk és ennél fogva — az atyuska be nem váltott alkalmi ígéretei után sincs semmi okuk a német fegyverek győzelmétől várni a helyzetük javulását. Mivel ezzel a kérdéssel az amerikai, tulnyomon bevándorolt orosz zsidók által olvasott zsargonnyelvű napilapok is foglalkoztak, a Washington-

ban székelő német nagykövet, Bernstorff gróf, nyílt levelet intézett a newyorki „Der Tag” című zsargon lap szerkesztőjéhez, amelyben az orosz sajtó vonatkozó hazudozásait kellőképpen értékeli és megállapítja az igazságot. Nagyon érdekes írás ez. Egyik újabb bizonyossága annak a liberális politikai felfogásnak, amely történelmi időkben a hős német nemzet lelkéből előtör.

„A német hadvezetőség — írja az amerikai német nagykövet — mindent megtett, hogy a csapatai által megszállott ellenséges területeken az ártatlan polgári lakosságot tőle telhetőleg megvédje a háboru borzalmaitól. Különösen megtette ezt Orosz-Lengyelországban, ahol oly lakosságra akad, mely az Oroszországban elnyomott rétegek kisebbségéből alakul. A német seregek, mint a német határszélek védelmezői kerülnek Orosz-Lengyelországba. Ott oly lakosságot találnak, amely hosszú idő óta a legtöbbet szenved az orosz regime alatt. Az emberi igazságosztás érzése egyesül itt a legelemibb politikai okossággal, avégből, hogy a németek az elnyomott népekkel érezzék, miképpen a bevonuló „ellenség” személyében tényleg a megváltó közeledik. A német, osztrák-magyar okkupáló seregek már augusztus havában kiáltványt intéztek az orosz-lengyelországi zsidókhoz, amelyet héber és jidisch nyelven terjesztettek. Ebben a zsidóknak, az orosz járom alól való felszabadítással egyidejűleg, *teljes vallási és polgári szabadság, a gazdasági és szellemi téren való teljes egyenjogúság biztosított*. A zsidó lakosságra nézve, *ámbar az ellenséges Oroszországgal szemben való lojalitásukban kételkedni csak nem lehetett*, igyekeztünk a hadi terheket megkönnyíteni. A gazdaságilag gyöngébb helységeknek *a hadi sarcot elengedtük*. A zsidók házait a lehetőség szerint *megkíméltük a pusztulástól*. A zsidó foglyokkal *kiméletesebben bántunk*. A németeknek ezt a jóakarát számos tudósítás ismeri el. Németország a maga zsidóinak — írja a német nagykövet tovább — megadott minden polgári jogot, a *kevés, még meglevő korlát a háborúval elesik*. Németország az orosz-lengyelországi zsidóknak nyíltan és tartózkodás nélkül nyújtja mindazt, amit az orosz regime alatt nélkülözniök kellett, s aminek megadásához Oroszországban még ma sem észlelhető semmiféle kezdeményezés. Hogyan lehet tehát csak elképzelni is azt, hogy a német csapatok a zsidókkal szemben kegyetlenkedéseket mernének elkövetni? A világhíres német hadi fegyelem valóban nem volna képes arra, hogy a katonákat távol tartsa kegyetlenkedésektől ott, ahol ezt, az *emberiességen kívül, még nagyon nyomós politikai szándékok is tilalmazzák*? Minden rendelkezésre álló hiteles értesülés éppen az ellenkezőjét bizonyítja ennek. Azoknak az orosz köröknek a szándéka, — a washingtoni német nagykövet ezzel fejezi be levelét — akik így *tatárhíreket* bocsájtanak világgá, világos. *Oroszország zsidói ebben a háboruban csodálatraméltó patriotizmust tanúsítanak szülőföldjük iránt*, amely őket elnyomva tartja. Az orosz kormány most sem igéri a zsidóknak helyzetük javulását, ellenkezőleg, arra mutat rá, hogy az ellenséges németek még rosszabbul bánnak a zsidókkal. Így akarja az orosz zsidókban a lehetséges német-barátságnak még a csiráját is elfojtani és mindennek előtt az egész világnak megmutatni azt, hogy a maga saját külön módszerével Európában nem áll egyedül. Szükséges, hogy ezt a küzdési módot egyszer már a maga mivoltában mutassuk be.”

Az amerikai német nagykövetnek ezt a politikai

jelentőségű irását hitfeleink bizonyára az orosz zsidó körökön kívül is érdeklődéssel fogják olvasni, mert nemcsak a nehezen megoldható orosz zsidó kérdésről nyújt kedvező perspektívát, hanem egyúttal a német zsidók helyzetének az egyenjogúság alapján való teljes kiépítését is bejelenti, amire nézve egyébként a háboru folyamán is történt már valami.

— **Kitüntetett tűzoltók.** A pápai önkéntes tűzoltótestületnek két orvosát: Löwy László dr.-t és Rechnitz Ede dr.-t a belügyminiszter, a király felhatalmazása alapján, a tűzoltás és mentés terén kifejtett negyedszázados, elismerésreméltó tevékenység jutalmazására, a király által alapított diszérémmel tüntette ki. A diszérmekeket f. hó 6-án ünnepélyesen adják át.

— **Beérkezett pénzek.** Rosenfeld József (Koppányszántó) 12 K 50 fillért küldött hozzánk, mint gyűjtési eredményt, a menekültek segítésére. Ifj. Böhm Jakabtól (Vilány) 5 K-t kaptunk a háboru okozta nyomor enyhítésére. Héderváry Soma upesti főorvos 20 K-t, Kohn József (Zirc) szintén 20 K-t küldött hozzánk a galíciai, illetőleg más menekültek segítésére. Fischer Pali II. osztályu tanuló (Budapest), aki 300 korona hadikölcsönt is általunk, takarékkönyvecskéje rendelkezésre bocsátásával, jegyeztetett, 4 korona kamatjövendelmét is hozzánk juttatta jótékonycélra. Mindezen összegeket átadjuk a pesti hitközség jótékonyági ügyosztályának a menekültek segélyezésére. (Rosenfeld József gyűjtéséhez hozzájárultak: Kreismann Dávid 3 K, Rosenfeld József 3 K, Wiener Pál 2 K, özv. Fürst Sámuelné, Kürschner Mór, Spitzer Adolf, Schönberger Rudolf 1—1 koronával és Polacsik Miksa 50 fillérrel.)

— **Halálozások.** Mint múlt héten röviden jelentettük, Salvendy Arthur, nyitrai vasnagykereskedő, a 14-ik honvédgyalogezred hadnagya, 34 éves korában az északi harctéren hősi küzdelemben elesett. Salvendy előkelő társadalmi állást foglalt el. Városi képviselőtestületi tag, az adókiivető bizottságnak tagja, a nyitrai Osztrák-Magyar bank fióktézetének censorsa volt. A felekezeti életben is tevékeny részt vett. Nemesszívű ember volt. Édes anyján kívül fivére, Salvendy Miksa dr. gyászolja.

Hegyi Albertné, született Mahler Aranka, 38 éves korában Aradon elhunyt. A boldogult igen jótékony lélek volt, az ottani szegényeknek gyámolítója. Férjén, Hegyi Albert tekintélyes nagykereskedőn kívül, két fia gyászolja. Temetésén Vágvölgyi dr. főrabbi szívéhez szólóan bucsuztatta.

Nasch Áron, egy máramaroszi pénzügyi főkönyvelője, hosszas szenvedés után november 20-ikán elhunyt. 22-iki általános részvétellel végbement temetésén Danzig Samu dr. szefard főrabbi megható beszédben méltatta az elhunyt ama érdemeit, melyeket úgy a szefard hitközség megalakítása körül, valamint 30 éven át lankadatlan buzgósággal viselt gondnoki állásában szerzett. Halála kiterjedt családot döntött gyászba.

Roth Alfréd dr., budapesti orvos, november 26-ikán, rövid szenvedés után, élete 43-ik évében elhunyt. Munkás, nemes életet élt. Hitvese és egy gyermeke, valamint előkelő nagy rokonsága gyászában sok tisztelő osztozik.

Altmann Izráel, Hajdudorog legöregebb polgára, tevékeny élete 86-ik évében, november hó 26-ikán, rövid szenvedés után elhunyt. Ravatalát egy fián és leányán kívül igen

sok unoka és 24 dédunoka állotta körül. 29-ikén temették nagy részvétellel.

— **Isac Rauch.** Előző számunkban irtunk arról a lengyel zsidó fiúról, akinek a nevét e sorok élére illesztettük. A kis fiu, aki az oroszok nyomára vezette csapatainkat, sok viszontagság után Budapestre vetődött s itt munkát keresett, mert nem adományokból, hanem dologból akar megélni. Ezt a kívánságot tolmácsoltuk. Azóta jelentkezett Steiner Jakab Cegléd-Bercelről, aki fűszer- és vegyeskereskedésébe szívesen fogadja magához a fiut, s ellátásáról és ruházatáról is gondoskodik.

— **Az Augusztá-segélyalap** a napokban adott számot november 15-ig terjedő működése eredményeiről. Zsidó újévi levelezőlapokból, bár az elszámolás még nem mindenhol érkezett be 5200 korona 50 fillér folyt be. A pesti orthodox zsidó népkonyhának az alap 3522 korona 60 fillért adott.

* **Zsidó leány vagy asszony,** aki a főzéshez is ért, háztartás vezetésére rabbi-családhoz kerestetik. Cím a kiadóhivatalban.

TÁRCA.

A háboru legendáiból.

Irtta: Kiss Arnold.

Három könny.

A szombat-bucsúztató ének elhangzott. A havdala gyertya lángja sercegve lobbant el a tálcán kiömlő bor csöppjeiben: egy ifju ember szép, bánatos melódiákat dudolgatott, amint föl és alá járkált a homályos árnyakkal teli kicsiny szobában. Magas, karcsu alakjának árnya odavetődött sejtelmes hajlongással a szoba falára. A szomszéd szobából egy öreg vendéghajás anyóka elfojtott zokogása szűrődött be: Lévi Menassének másnap be kellett vonulnia, a haza védelme szolgálatába hivta, azért sirdogált öreg, édes anyja, s azért csillant könnycsepp Menasse barátunk szomorú merengésű kék szemében is.

Leborult az asztal fölébe: ébren álmodott. Elvonult előtte a gyerekkora, a még be nem fejezett ifjúsága. Korán meghalt az édes apja: ő vette át a kicsiny gazdaság vezetését. Néhány esztendőn át híres rabbik ajkáról leste a szent tant, úgy volt, hogy belőle is mester lesz Izraelben — de apja halála véget vetett ennek a tervezgetésnek. A tokaji kicsiny fűszeresbolt gazdára várt, s a hegyi gádor szöllejét is el kellett látni. Menasse hamar megemberesedett, balbósz lett, s maholnap, ha megnősül, a rasekóli tisztséget is reáruházzák.

Volt is már kiszemelt arája. Gyönyörű, szelidszemű hajadon. Jó családból. Mire kitavaszkodik: szívének szerelme asszony lesz a házban. Édes anyja szeretettel fogja fogadni a fiatal asszonyt. Boldogság költözik a csendes hajlékba.

Ezeknek az álmoknak egyelőre vége. Menasse holnap berukkol. Egyedül marad az édes anyja.

NE FOGADJON EL MÁST MINT

TUNGSRAM

HAZAI GYÁRTMÁNY. ÓVAKODJUNK ÚTÁNZATOKTÓL!

**FELÍRÁSÚ VALÓDI
DRÓTLÁMPÁT.**

Gyártja: Az Egyesült Izzólámpa és villamossági r.-t., Újpest.

Könnyek között várja vissza jövődő élettársa. Nem csoda tehát, hogy Menasse lelkében elfojtott sóhajok gyülekeztek. A gazdaság, az üzlet ugyan nem marad gondozás nélkül, a sógora, meg a nővére gyerekestül együtt édes anyjához fog költözni távolléte idejére, arája is hűséges marad hozzá — de azért mégis csak fáj a bucsuzkodás. Pedig a mi Menasse barátunk rajongó lelkülettel állott a katonasorba. Égő vágygyal akarta fegyverét összemérni az ellenség fegyverével. A legszentebbnek: hazájának kel a védelmére. Fiatal szívében nagy hevítő tüzek lobogtak: hősnek lenni, harcolni az édes, a szent magyar földért.

Csöndes imádság virrasztott hát most is, ezen a szombatbucsuzó estén a lelkében, amint fejét két kezére hajtva, álmodozott, multa, jövődre gondolt. „Óh, én Istenem! — ilyen imádság ébredezett hangtalanul Menasse szívében — tégy engem erőssé. Add meg nekem azt az üdvösséget, hogy hős legyek a harcban. Add meg nekem a Makkabeus Juda csodás bátorságát, legendás vitézségét, gyönyörű harci kedvét. Kardomnak adj győzelmes bajvivást. Szívedet mentsd meg gyávaságtól, kicsiny hittől. Légy velem, én Istenem!”

Csoda történt-e? Álmodott-e Menasse? Vagy éber álomban jelent-e meg előtte eleven látomás?

Villogó kard, aranyos szárny, tüzes szemű angyal jelent meg előtte ebben a pillanatban, olyan, amilyen nagy, dicső harca előtt a Makkabi Judának jelent meg a Syrusok elleni csodás ütközet előtt.

És az angyal azt mondta Menassének:

„Az Isten meghallgatja az imádságodat. Hőssé tesz, babért szór az utadba. De csak egy feltétel alatt. Ha eloltod a könnyek lángolását a szívedben. Ha erőssé tudod te magad is tenni a lelkedet. Csatába mégy: nem szabad sirnod. Ellenséggel harcolsz: győzni fogsz, amerre jársz, ha elfelejtetted a sóhajt, a sirást. Elhagyod édes anyádat, mátkádat: futni fog előtted az ellenség, ha el nem lágyul a szíved. Jól figyelj reám. *Az Isten csak három könnycseppet ad veled a harc utjaira.* Csak három könnyet szabad ejtened, bármit látsz, bármennyit szenvedsz. Ezt a három könnyet tetszésed szerint ejtheted. Akár egyszerre mind a hármat, akár különböző időpontban. De három könnynél nincsen többed. Ha többet ejtenél akár csak egy csöppel is: féltékenység, gyávaság fogja meglepni a szívedet. Gyáva lész te akkor a hősök között.”

A látomány eltűnt. Menasse fölébredt merengéséből. Másnap száraz szemmel, keményre erőszakolt lélekkel vonult be a csapatához. Nem ejtett könnyet, amikor megcsókolta az édes anyját, nem ejtett könnyet, amikor a mátkáját ölelte át a bucsuzáskor, nem ejtett könnyet, amikor hugának kicsiny gyermekeit, mint elhalt édes apja helyett, a nagyapjuk helyett, minden ünnep estén, bucsura megáldotta most is, nem ejtett könnyet, amikor csöndesen behuzta maga után a kis kaput s a hegyek szorosából messziről meglátta még évszer kivillanni a háza fehér fedelét. Nem ejtett egyetlen könnyet sem — hiszen neki csak három könny állott rendelkezésre: takarékoskodni kell hát nagyon a könnyekkel.

Menasse járt a csatamezőkön, ahol ezer halál leselkedik még a szellősuhanásban is. Villogó kardok tüzes csattogásában, millió méhraj dongó bugásához hasonló löfegő morajlásának közepette, ágyuk ordítása, gránátok rótpiros dühe között: mindig az első

sorban, mindig rettenthetetlenül, mert fukarkodott a könnyével és erős akarat vaspáncélját öltötte a szíve fölé. Hiszen neki csak három könnye volt.

Állott éjféli viharzugástól körülombolt magas orom tetején, egyedül a hófuvatag éjjelében, a gránicon, a kietlen sötétség poklok tornácának volt a vak boruja — Menasse nem engedte közel férközni a lelkéhez a meleg otthon emlékét, Menasse állott száraz szemmel, nem ejtett könnyet.

Látott elhullani maga mellől kedves, jó pajtásokat, ifjúkori játszótársakat, látott megkinozva, vérbefagyva hős katonatestvéreket: merevült akarás izzó paraszával szikkasztotta keményre a lelke könnytavának hullámozó habjait — nem ejtett könnyet.

Látott felperzselt falvakat, összetört egykoron boldog tűzhelyeket, összezuzott oltárokat, füstölgő romhalmazt, siró árvákat, bolyongó aggastyánokat — erős volt a szíve és hős volt, és nem ejtett könnyet, mert hiszen Menassenak csak három könnyet volt szabad sirnia.

Egyszer aztán késő novemberi alkonyig tartó véres ütközet után egy kicsiny borus, ódon lengyel faluba érkezett. A százados ősi zsidó temető mellett ütött tábor a csapata.

És temetés volt akkor a borongó lengyel zsidó temetőben, a lombhullató, szomoru őszi estében. Egy fiatal, harcban sebesült és hamar kiszenvedett katonát temettek.

Menasse a temető kőfalán kívül hallotta a fájdalmas, halkszavu zsidó temetési éneket, s bement a ravatal mellé.

Nem volt ott senki más, csak egy ütött-kopott, lobogó szemű, bánatos hangú lengyel kaftános kántor, az énekelte olyan szivettépő fájdalommal a régi melódiát: „Porból vagy és a porba térsz vissza”.

Meg egy megtépett, őszhajú, nagyon keservesen, de nagyon csöndesen zokogó öreg asszony. Az borult a koporsó fölé. Jött messze idegenből, idegenben elhalt egyetlen fia temetésére. A kicsiny zsidó temetőben őszi szél sikoltott az alkonyatban, sárga, fáradt, nedves falombok hulltak-hulltak nagy csomóban a haldokló füzek ágairól és az öreg asszony a mindegyre homályosabbá váló őszi alkonyatba belesírta a lelke gyötrelmét: „Óh, én egyetlen szép fiam! óh, én egyetlen jó fiam! hát itt tudtad hagyni az öreg édes anyádat?!”

És Menasse könnyek lávájának a háborgását érezte a szíve mélyén. Erősködött, dacoskodott, küzködött — hiszen csak három könnye van — de végre is nagyon rábeszélte a könnye: marad még két könnyed — engedj hát szabadon engem — és Menasse rágondolt az ő öreg édes anyjára, akinek ő az egyetlen fia, az egyetlen öröme, aki visszavárja, aki reá gondol, aki érte imádkozik — s Menasse elengedte bilincséből az első könnyet. Forrón csillogott szemében a tündöklő lázas könnycsepp — s lassan alágördült a szempillájáról az első könnycsepp.

Most már csak két könnye maradt Menassének.

Zsugoriskodott is azzal a megmaradt két könnyel, takargatta, visszaszorította, elfojtotta, ha elő akartak törni, acélláncokra verte azokat.

Ujra járt csaták fürgetegében, újra látott tömegtelen szenvedést, újra hallott keserű, nagy zokogásokat, hörgő kiáltásokat: zablájáról a világért se bocsátotta volna el a második könnyet. Hiszen neki hősnek kell maradnia, háromnál több könnycseppet nem szabad sirnia.

Csatatér borzalmában történt. A harc szörnyei elcsöndesedtek, a puskaropogás megszűnt, csönd

borult a harcmezőre. Törött ágyuk, roncs fegyverek, sebesültek, halottak ezrei borították a völgykatlant.

Ménasse a halottak, a sebesültek között járt-kelt. Haldokló szivekből sóhajok szakadtak, a Semá Jiszróél s a Jézus halálhörgése szakadt föl számtalan halódó kebelből, az estének árnyai ködből szőtt szürke halottas lepelt borított az óriási ravatal fölé — s egyszer csak egy haldokló katonát látott Ménasse a csatatéren. Ott feküdt átlőtt szívvvel, végső sóhajok törtek fel a szívéből s a kezében egy arcképet tartott a haldokló katona. Szép, mosolygó szemü, fiatal leány képét. Szemeit a haldokló bajtárs megdicsőítő, földöntuli boldogsággal függesztette a képre, s azt susogta haldoklásában: „Édes, édes szép menyasszonyom!”

És Ménasse lelke elé odaállott az ő arájának képe, aki otthon bánatos busongással és szent reménynyel ő reá gondol és Ménasse lakodalmi melódiákat hallott csöndülni ott a csatatéren, majd meg szétfoszlott remények sirató temetői énekeit — s érezte, ijedten érezte, hogy a második könny hogy rángatja a gyeplőit, hogy könnyörög neki: Marad még: egy könnyed, eressz szabadon engem. Nincsen maradásom többé a szivedben. S halkan, nagyon lassan elágördült a második könny is Ménasse halovány arcán.

Még csak egyetlen könnye maradt Menassenek. Nagyon vigyázott reá, nagyon pórázon tartotta. Tudta, hogy mint a Sámson bűvös ereje, úgy foszlik szét a hősie lelkületének varázsa a harmadik könnyel.

Ezer szenvedés fért közel hozzá. Ménasse nem sirt. Ezer nyomoruságot látott. Ménasse nem engedte el börtönéből utolsó könnyét. Harcolt véres küzdelemmel, csodás bátorsággal. Elszenvedett minden kint. De nem sirt, nem zokogott többé. A harmadik könnyet, érezte, csak a harc végezte után szabad elsírnia.

Az is elérkezett. Befejeződött a háboru. Hős maradt mindvégig Ménasse. Most már elszabadott volna zokogni a harmadik könnyet is. De a nagy erőfeszítésben, a nagy tusakodásban, a végtelen siralmak között visszafojtott erős tompaságban: érzéktelenné vált a szive. Most már, ha akarta is, sehogy se tudta elsírni a harmadik könnyet. Elfásult a lelke.

Nagyon nyugtalanította ez Menasset. Hát kövé, kovává lett volna az ő szive? Hiába elevenítette fel szívében öreg édes anyja édes arcvonásait, szép, szelid arája mosolygását, a sok szenvedést, amit átélt, a harmadik könny nem tudott kicsurranni a szemén.

Hazafelé tartott a harc befejezte után Ménasse. Igen szomorú volt az ő nagy érzéketlensége miatt.

Egy péntek este, már tavaszra járt az idő, az almafa fehér virágban állott, lágy szellők suhantak az ormok felől, s gyöngyházszínű galambok gurrogtak a galambducokban — Ménasse újra egy kis idegen faluba vetődött. A falucska utcájában egy repkénynyel befutott fehér házikó alacsony ablaka előtt megállott.

Idegen emberek ünnepeltek ott péntek estét. Fehérre terítve az asztal, rajta letakart ünnepi fonatos kalács, biborban gyöngyöző bor, s egy komoly férfi három kis gyermek feje fölé terjeszté ki kezeit, s áldást mondott. Egy fiatal édes anya szemei mondhatatlan boldogság üdvösségében sugároztak. Karos-székekben öreg nagyanyó csattos imakönyvből fohász-
kodott.

S a komolyarcu, erőteljes férfi ott benn a szobában föl és alá járt, a három gyermek a karjába csim-

paszkodott, s olyan ujjongó, olyan győzelmes énekkel daloltak: *Solaum aléchem malaché hasolaum... békesség veletek békesség angyalai, békesség veletek...*

És Ménasse arcán alágördült a harmadik, a megváltó könny.

Hazaérkezett Ménasse. A másik péntek estere. A havas alján meghuzódó háznak kertjében fakadó szelencevirág illata terjengett, az asztalon égtek a karos gyertyatartók, az öreg édes anya sirva, ujjongva ölelte át egyetlen fiát, örömkönnyekeket ejtett az ifju hajadon, Ménasse mátkája, s a nővére gyermekei elébejárultak, hogy áldja meg őket, mint a nagyapa egykor...

Bóbitás galambok halk bugása behallatszott az udvarról, a szombatnak angyalai nagyon halkan, nagyon ünnepélyesen, nagyon szépen énekeltek: *Solaum aléchem malaché hasolaum: békesség veletek szombatnak angyalai, békesség veletek...*

Most már szabad volt örömkönnyekeket sirni. A három könny fölszabadította a boldogság minden könnyét...

Eddig van a hős Ménasse három könnyének csodálatos legendája...

A te csillagaid Uram...

Milyen szépek a te csillagaid Uram,

Mikor a földet elkendőzi a setét,

Az uszó hold ezüst esőt szitálgat

A földön szerteszét

S az erdők ragyognak, mint a keleti mesék.

Milyen szelídek a te csillagaid Uram,

Meleg derű, lágy mosoly a tekintetük,

S magányos, bus, éjfél tájon

Farkasszemet nézek velük,

És elfelejték minden földi keserűt.

Milyen jóságosak a csillagaid Uram,

Örök békében tüzelnek, pompáznak,

Nincs rajtuk foltja rontó viharoknak,

Se bunak, se gyásznak,

Uram, hozzád ők mind olyan közel járnak.

Csak mi estünk messze, jaj, de messze tőled,

Tévelygő csillagon, tévelygünk tovább,

S rontással, vérrel, viharral, gyásszal,

Morzsoljuk le a percek sorát,

És így lessük intő kezed ostorát.

Peterdi Andor.

Előfizetési felhívás!

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése 1914. évi december hó elsején lejárt, tisztelettel felkérjük, sziveskednének előfizetésüket megújítani, különben a lapot, sajnálatunkra, részükre beszüntetni leszünk kénytelenek.

A kiadóhivatal.

REGÉNY.

A csőd.

Irta: Ujvári Péter.

XXI.

A gyászszertartás kinos csalódással lepte meg a rokon-ságot, különösen Bükkössy Ákosnét. Ez a derék asszony-ság szentül meg volt győződve, hogy szépen, harmónikus-an, gyönyörködtetően temetni olyan speciális művészet, amely kizárólagosan keresztényi vonás. A fájdalom csupa méltóság, csupa finomság, csupa illedelem, fortisszimók nélkül. Nincs aktus, amely olyan nehéz próbára tenné a jóízűséget, mint a temetés. Ezt a próbát — úgy gondolta — nem állhatják meg „azok a zsidó népek”. Azok okvetlenül valami izléstelenségre, valami csunya izléstelenségre ragadtat-ják el magukat. Az a zsidó lány még arra is képes talán, hogy sirjon. Bükkössyné szivből óhajtott egy kis bot-rányt, csak egy nagyon picikét, hadd szégyelje magát Kázmér.

Azok a zsidó népek azonban várakozása ellenére egészen tisztességesen viselkedtek. Egyetlen mozdulattal sem igyekeztek accentuálni a családhoz való hozzátartozásukat. Hedvig sápadt volt, de nem sápadtabb a szokottnál. Szeliden hajlott állása meghatottságot árult el, de a halál komolyságá-nak átérzésével még nem bitorolta el a gyászolás jogát a vér-rokonságtól. Szomorú volt, de látszott rajta, hogy ez nem affektált szomorúság.

Bükkössyné mérgeződött. Ezek a zsidók nem akariák kompromittálni magukat. Micsoda ügyes színészek ezek.

— Drágám — suttogta Zathureczkyné — igazad van, ez egy veszedelmes színésznő. Én megfigyeltem. Sokszor alig birt már magával. Az arca rángatózott, a szeme kidülledt. A fátyol alatt csuklott, bizony isten csuklott. No, gondoltam, most. De egyszer csak látom, hogy az öreg asszony megcsipi és mérgesen rákiált.

— Rákiáltott?

— Rákiáltott. Mint a kigyó úgy sziszegett: Rézi, schweig!

— Hát nem Hedvignek hívják? — csodálkozott Bükkössyné.

— Kérlek, az csak olyan adoptált név. Otthon Rézinek hívják. Hát azt mondta neki: Rézi, um Gotteswillen! és ez a Rézi egyszerre olyan jéghideg lett, mint egy királyné.

— Hallatlan arrogancia! — örvendezett Bükkössyné.

— Az. De mit akarsz, kérlek. Ezek a zsidók az ér-zéseiket is batyuban hordják magukkal. Mi kell lelkem, van itt minden és nem drága. Egy csöpp szomorúság, egy csöpp jó-kezd. Csak válogatni kell.

— No, szép kis korpa közé keveredtünk.

Bükkössyné jéghideg tekintetét a magasba vetette, mintha azt nézné, hol van itt a legmagasabb jégcsucs, hogy ő onnan nézhessen le megvetően a zsidó korpára.

— Kérlek — szólt aztán a szédületes magasságu jég-csucsra — én nem. Én bizony nem keveredem a korpa közé. Nekem nem kell ez a zsidó-sógorság. Meg is mondom Káz-mérnak, de nyiltan ám.

Meg is mondta, de nem nyiltan.

A bucszkodásnál össze-vissza csókolta, alig tudott el-válni tőle. Aztán félrehuzta, hogy a többiek ne hallhassák:

— Te — ömlengett — gyönyörű. Szerelmes vagyok belé.

— Kibe?

— Hát kibe, te kópé? A menyasszonyodba. Fess gyerek, ennivaló, egyszerűen ennivaló. Zathureczkynének nem tetszik, de én imádom. Hidd el, eszembe se jut, hogy nem a mi faj-tánk. El, sohse rösteld, megesett már mással is. Hanem én rá, édes, ne számíts. Mint ahogy élek, úgy szeretnék eljönni az esküvőkre, de nem lehet. Rossz termésünk volt és az uram kijelentette, hogy még álmodni se merjek új toalettről. Hát belátod, ugy-e? Én nem maradhatok a tied mögött.

Ezt a szót, hogy tied, úgy megnyomta, hogy nem lehetett félreérteni. A tied azok, de nem az enyéme is.

Kázmér nem vette észre, vagy nem akarta észrevenni a finom disztinkciót. Megköszönte a sok kedveskedést, a csó-kot immel-ámmal visszaadta, egy csöppet se sajnálta, hogy Bükkössyné nélkül lesz kénytelen magára venni a házasság arany-jármát, de azért azt mondta, hogy nagyon sajnálja, mert ő rá igazán számított. Csak ő reá, mert hiszen a gyász miatt nem lesz nagy lakodalom.

Bükkössyné visszasietett az asszonyokhoz. Olyan volt, mint a pipacs.

— Tudjátok-e — mesélte nekik és szinte reszketett a fel-háborodástól — mi az ujság? Kázmér kitette a szűrűket. Fi-noman, de kitette. Értésemre adta, hogy az esküvőjét a leg-szükebb családi körben kívánja megtartani, mi ne is fáradjunk.

Az asszonyok háborogtak és megállapították, hogy ez a Kázmér már egészen elzsidósodott. Némelyik őszintébb volt és sajnálkozott:

— Bizony isten, sajnálom. Érdekes mulatság lehet egy zsidó-lakodalom. Ejnye, azt reméltem, mulatni fogok.

— Hát hiába vásott a foguk erre a mulatságra. Kázmér nem tágitott attól a gondolattól, hogy a nyilvánosságot, ameny-nyire lehetséges, mellőzni fogja. Löwengardék könnyen nyu-godtak bele ebbe, mert őket a nyilvánosság csak feszélyezte volna.

Semmitől se irtózott az öreg Löwengard annyira ebben az időben, mint a nyilvánosságtól. Férfiasan nyílt szemmel nézte mindig a világot, sohse volt oka arra, hogy valaki előtt lesüsse a tekintetét, de amióta Hedvig Kázmér menyasszonya lett, főleg pedig mióta Hedvig a pélvadnai parokiára jár, azóta nem állja a zsidók kérdő tekintetét. Fáj neki a belőlük kilobogó csodálkozás, a fájdalmas csalódottságuk, a szomorú mosolygá-suk, amely néma szemrehányástól reszket.

Csupa egyszerű, szegény, hatalom és befolyás nélkül való zsidók környékeztek. Csupa olyanok, akik tőle függtek, az ő pénzéből éltek, az ő ágensei voltak. És ő ezektől félt, ő előttük szégyelte magát. Egy se merte kérdőre vonni, még célzást se mertek tenni, hallgattak, szenvedtek és rettentően szégyenkeztek. Látszott rajtuk, hogy szégyenlik ma-gukat. Látszott rajtuk, hogy nem képesek megérteni, hogyan szakadhat el valaki ő tőlük? Hogyan hagyhatja va-laki el az ő vallásukat?

— Olyan ez — vélte Zitter, aki szerette az orvosi ha-sonlatokat — mint egy operáció.

Annyi meggyőződés volt a szavaiban, hogy egész Pélvadnán nem akadt ember, akit meg ne győzött volna és bár ők nem tudták, hogy a megkeresztelkedés inért olyan, mint az operáció, mégis azt hitték, hogy olyan az.

— Pont olyan — magyarázta a többinek Vitriol Éliás. — Mert mért? mert leoperálják. Az ember ugyan nem is érzi, hogy egy ilyen zsidó lány bele van nőve a husába, de amikor kivágyják belőle, hát ordítani tudna.

— Én a lányt sajnálom — szomorkodott Vitriolné — egy csekélység, hogy az, hogyan szégyelheti magát. A múlt-kor, mikor egyszer a plébániára ment, találkoztam vele. Azt hiszitek, hogy mert a szemem közé nézni. Nem mert. Sze-gény, a föld alá akart sülyedni. Hát az egy szívfájdalom volt, ahogy az szégyelte magát.

No, azt el lehetett hinni. Persze, hogy szégyelli magát. az öregek is szégyellik magukat.

Igazuk volt: az öregek valóban szégyelték magukat. És Löwengard Márkus, akinek éltető eleme volt a dologte-vés, kedvetlenül járt be az irodába és alig engedett embert maga elé. Naphosszat ült az íróasztala előtt, széles homlo-kát két kezébe süllyesztette és gondolkodott. Az emberei lábujjhegyen lépdegéltek, mert azt hitték, hogy főnökük me-gint valami merész üzletet törli a fejét.

Az esküvő előtt való napon Löwengardné nesztelenül az irodájába nyitott. Csöndesen az urához lépett.

— Márkus — szólitotta meg halkán és puha kezét a vállára tette.

Löwengard fölrezzent és kérdően az asszony szemébe tekintett.

— Márkus — mondta Löwengardné szomorúan — szeretném, ha velem jönnél.

— Hová?

— Oda... tudod... a temetőbe.

Löwengard megborzongott, mintha fázna.

— A temetőbe — nyögte ijedten.

— Oda, Márkus. Mikor én a menyasszonyod voltam, én is kimentem elbucsuzni az anyámtól, meg az öreganyámtól és leborultam a sirjaikra, hogy imádkozzanak értem. Kedves, szép szokás ez, tudod, mindenki megtartja. De hát Hedvig nem teheti. Nem illenék... ugy-e, nem illenék. Hát azért gondoltam. Márkus, nekem nem volna nyugtom, ha tudnám, hogy ő érte senkise imádkozik... se a te anyád, se az enyém. Menjünk, Márkus és imádkozzunk, te az egyik sirnál, én a másiknál.

Halk zokogásba fulladtak az utolsó szavak.

Löwengard arcát sárgára festette az iszonyat. Kinyújtotta a kezeit, mintha kísértetet riogatna.

— Oda? oda? és ma?

Löwengardné lehajtotta a fejét és úgy felelt:

— Ma, Márkus!

— Ma? Hiszen ma, ma... hát nem tudod, hogy mi történik ma?

— Tudom — volt a rebegő válasz.

— És mégis ki mernél menni? És le mernél borulni az anyád sirjára imádkozni ő érte? ... Mernél imádkozni érte, mikor ő azokhoz pártol...

— Mernék — szólt az asszony erősen.

— Én nem — nyöszörgött Löwengard.

— Gyerünk — kérlelte a felesége. — Te ugy se mégy velük a — templomba.

— Nem, nem. Én nem tartom keresztviz alá. Én nem.

— Hát akkor gyere én velem.

Löwengard visszaroskadt a székre és csak a fejét rázta. Ő nem megy. Neki nincsen ehhez ereje.

Löwengardné két könyvet törölt ki a szeméből. Homlokon csókolta az urát és eltávozott. Neki volt ereje elmenni a halottak birodalmába, neki volt ereje hozzá, hogy elvigye oda az anyai szív gyötrelmeit, rettentő aggodását és félelmét. Ő le fog borulni az anyja sirjára és zokogni fog ott a lánya helyett, hogy legyen szószólója az irgalmas isten előtt.

És mikor Hedvig mosolyogva, de egy kicsit mégis meghatottan kitepte magát a szülői házból, mikor kitepte idegeit a zsidó szivekből, hogy azok vértelenül lelankadtak, erőtlennül, mint a megereszkedett hegedűhurok, akkor az anyja ezeket az idegeket mind a maga szive köré sodorta és ment, rohant ki a temetőbe, azokhoz, akik szenvedni tudtak a hitükért.

És amikor Hedvig a templomban leborult a hideg márványlépcsőre az oltár előtt, ugyanakkor borult le az édes anyja a temetőben hideg hantokra és imádkozott.

Ez az asszony valóban erős volt.

Anyja volt...

(Folytatjuk.)

NAPTÁR.

Vasárnap (1914. december hó 6.) 5675., Kiszlev hó 18-ika. Hétfő 19-ike. Kedd 20-ika. Szerda 21-ike. Csütörtök 22-ike. Péntek 23-ika. Szombat 24-ike. Hetiszidra: „Vajésev“ (Mózes első könyvének 37—40-ik fejezetei.) Haftóra: „Kóh omar Hassém“ (Amosz könyvének 2-ik fejezete 6-ik versétől a 3-ik fejezet 9-ik verséig.) Muszaf után bejelentik az Ujholdat. Este beköszönt „Chanukah“ félünnepe, meggyújtják az első chanukah-mécset.

PÁLYÁZATOK.

Pesti izr. hitközség, VII., Sip-utca 12.

11284/1914. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség előjárósága a „Montág Mór és neje sz. Luczáttó Róza alapítványa“ kama-
taiból kiadandó két, egyenkint 250 koronás ösztöndíjra pályázatot nyit.

Ezen ösztöndíjak egyike ezuttal egy magyarországi születésű, izraelita vallásu, szegénysorsu, jó előmenetelű **joghallgatónak**, a másika egy **műegyetemi** hallgatónak fog odaitéltetni. Az ösztöndíjnyertesek az abszolutórium elnyeréséig az ösztöndíj élvezetében maradnak, feltéve, hogy tanulmányaikat abban nem hagvják, vagy egyébként nem bizonyulnak időközben az ösztöndíjra érdemtelennek.

A születési és eddigi tanulmányi eredményeket igazoló bizonyítványokkal felszerelt s a folyamodók pontos lakáscímét is tartalmazó pályázati kérvények f. é. december hó 15-ik napjáig az alulírott előjárósághoz küldendőek.

A pályázók szegénysége hatósági igazolást nem igényel.

Budapest, 1914. november hó 13.

A pesti izr. hitközség
előjárósága.

HIRDETÉSEK.

NEUMAYER FÜLÖP

BUDAPEST, V., DEÁK FERENCZ-TÉR 1
(ERZSÉBET-TÉR SAROK) Telefon 11-21

Ágy-, asztalterítők, takarók és átvetőkben. Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és árajánlatok kívánatra ingyen és bérmentve.
1915. évben üzlethelyiségét Arany János-utca 23. sz.
(Sas-utca 25) sarokház, saját házába helyezi át.

Ajánlja dusan
felszerelt raktá-
rát mindennemű
belföldi és va-
lódli perzsa-
szőnyegek,
függönyök,

שאלמי Szalámi- és füstölthúsárugyár

a főrabbi felügyelete alatt.

Diamant J. UJPEST, Kemény Gusztáv-utca 1. Telefon 75-07

MINDENNEMÜ FÜSTÖLTHUSKÜLÖNLEGESSÉGEK ELÁRUSÍTÁSA NAGYBAN ÉS KICSINYBEN

BREINER PENSIO LOVRANA

**OSZTRÁK
RIVIERA.**

Korszerű palota, fölséges fekvéssel. 50, minden kényelemmel berendezett szoba, valamennyi a tengerre néző balkonnal. Villanyvilágítás. Forrásvíz. — Kifünő izr. konyha. — Lábbadozó betegeknek kiválóan alkalmas. — Diátkurák diabetikus és egyéb betegségek esetén, orvosi kezelés mellett.

Gyógyszerárú, kötszer, illatszer, tea, cognac, gyógybor legelőnyösebb beszerzési forrása: **JÓZSEF 42-34**

GEIGER IMRE „ORIENT“ DROGÉRIÁJA
BUDAPEST, VIII. KER., BAROSS-UTCA 112.

A Rison l' Odon
borok magyaror-
szági főraktára.

Szálloda Pensio Grosz

PENSIO 9
KORONÁTÓL
FELJEBB

ABBAZIA, délitengerpart.
ELSŐRENDŰ כשר KONYHA.

כשר NYERS
LUDZSIRT,

bőrt és hájat, legolcsóbban,
megbízhatóan rendeljen 1890 óta fennálló

STEIN BERNÁT

baromfi-kereskedő cégnél

BUDAPEST, IX. KERÜLET, RÁDAY-
UTCA 9. SZ. TELEFON JÓZSEF 4-74

Elegáns
vendéglő

Ujjonnan berendezve. Izle-
tes jó ételek. Kitűnő ita-
lok. Lakodalmak és ünne-
pélyek alkalmával külön
bejárattal díszes szaloh.

a nyáron át kerthelyiség.

NEIGER J.

BUDAPEST, VI. KERÜLET, TERÉZ-KÖRUT 4. SZ.

Ezredéves
országos kiállítás:
díszoklevél

Ezredéves
országos kiállítás:
díszoklevél

MAGYAR FÉM- ÉS LÁMPAÁRU-
GYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST—KÖBÁNYA.

Petroleum
lámpák

a leg egyszerűbb
kivitelűtől
a legpazarabbig.

Szeszlámpák
Auer - égőre.

Légszesz- és villa-
mos-csillárok.

Fém- és dísz-
műtárgyak.

Valódi király-olaj
a legjobb bizton-
sági petroleum.

RAKTÁRAK: Budapesten: I., Szilágyi Dezső-tér 3. sz.;
V., Gyula-tér 1.; VII., Erzsébet-körút és Barcsay-utca
sarkán; VIII., Üllői-ut 2., Kálvin-tér sarkán; X., Jászberényi-
ut. — Pozsony: Lőrincikapu-u. — Kolozsvár: Mátyás-
tér 3. — Debrecen: Simonffy-u.

Londonban
1906-ban dísz-
oklevelet,
Párisban 1908-
ban a kamara
érmét,

Párisban 1909-
ben a legmag-
sabb kitünté-
tést kaptam.

Ezenkívül számtalan elismerő nyilatkozat áll rendelkezésemre.
Telefon interurban 21990.

Goldstein R. A. főkantor.

GOLDSTEIN RUDOLF

Jó hírnévnek örvendő
templomi ornátusok különlegesség
polgári- és egyenruha-szabászati terme áruház,

Wien, II., Taborstrasse 54.

Számtalan bel- és külföldi hitközségnek és
tábori rabbinusoknak szállítója.
Különlegességek: Lústerköpenyek és fehér talá-
rok vászonból, kasmirból és selyemből.
Papi ornátusok kölcsönbe adnak.

Mérsékelt árak!

Illusztrált árjegyzéket bérmentve küldök.

Férfi-öltöny	44, 80 K
Férfi átmeneti kabát	56, 120 K
Férfi télikabát	50, 130 K
Szőrme-sacco	70, 220 K
Városi-bunda	160, 600 K
Rocsi-bunda	110, 220 K
Fiu-kosztüm 3—14 éveseknek	17, 36 K
Fiu-télikabátok	32, 60 K
Leányka-matróruhák 3—15 éveseknek	28, 50 K
Leányka-télikabát 3—15 éveseknek	36, 70 K

Cipő-osztályomat

ajánlom t. vevőim figyelmébe!

Neumann M.

cs. és királyi udvari és kamarai szállító
Budapest, IV., Múzeum-körút 1.

Kohn Arnold

SIRKÓRAKTÁRA
SIREMLÉKEK

minden ár és kivitelben, át-
helyezések exhumálásoknál.

Javítási munkák a teme-
tőben. Szombaton és

Telefon
18-76

□ ünnepnapon zárva. □

Telefon
18-76

Budapest, VII., Károly-körút 15